

AZ

ELLENZÉK VIVMÁNYAI.

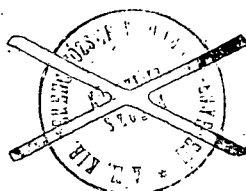
Est unum jus, quo devincta est hominum societas, et quod lex constituit una, quae lex est recta ratio, quam quis ignorat, is est injustus, sive est illa scripta uspiam sine nuspiam.

Cicero, de leg. I. 15.

BUDÁN, 1869.

A MAGY. KIR. EGYETEMI NYOMDÁBÓL.

22408

B E V E Z E T É S.

A 48-iki tulzók jelszava: „pecsovics, reactionarius és honáruló“ volt; a mai tulzók: „a jogfeladás és közösügyek“ nádparipáján lovagolnak.

Ha az ökoljog feladását értik, igazuk van, mert ahoz józan ember nem ragaszkodik; de ezenkívül nincs igazuk, mert épen a jelenlégi higgadt párt szerezte vissza azon jogokat, melyeket a 48-iki tulbuzgóság elkoczkázott. Ez nem jogfeladás, hanem jogszerzés; s ha a deákpárt a jogokat vissza nem szerezte volna, ma a hánykolódó urak irigylésre nem méltó mesterségüket nem üzhethnék.

Ugy látszik, hogy ezen uraknak a közösügyről nincs egészen tiszta fogalmuk.

A hol társulat van, ott szükségkép közösügynek is kell lennie, mert azon viszonyok, melyek a társulatot mint olyant érdeklik, a szövetség minden egyes tagjára nézve közösügyet képeznek.

A férj és nő, a szülők és magzatok közt levő viszonyok a család közösügyét képezik; a személy, vagyon és becsület biztonsága stb. a polgári társulat közösügye s így tovább.

Ha egy állam hatalma nem elégséges arra, hogy vetélytársával megmérkőzhessék, a szükség arra kényszeríti, hogy maga erősítésére egy, vagy több más államokkal védelmi szövetségre lépjen; az ily társulatnak ismét megvannak közösügyei a szövetség határain belül, s az elérendő cél mérve szerint.

Minden közösügnél főkéllék a közös viszonyok szabályozása és a tökéletes méltányosság; ezek nélkül a célt megközelíteni sem lehet, sőt barátok helyett ellenségekké válnak a szövetségre kívánó felek.

Hazánkban a szövetségi közösügy volt oka a 48/49-ik évi véres összeütközésnek; melynek kimenetele az alkotmány felfüggesztését vonta maga után.

Alig nyertük vissza alkotmányunkat s ismét a közösügy lett azon elválasztó fal, mely a nemzet meghasonlását idézte elő.

Kétségtelen ismertető jele ez annak, hogy államéletünknek egyik legfontosabb kérdése a közösügy, melynek tiszta, vagy balértelmezésétől függ az ország nyugalma és további fejlődhetése.

Hogy e kérdésben nagyon eltérnek a nézetek egymástól, azt elég szomorúan tanúsítja azon szakadás, melyet ez ügy a nemzet jelesbjei sorában is okozott. De épen ez követeli, hogy az eltérő nézetek mindaddig vitatás tárgyai legyenek, míg a kölcsönös jóakarat által, felvilágosítás folytán, a mindenfelelt szükséges egyetértés helyre nem állíttatott.

Szerencsétlenség, ha egy nemzetnek külellensége van; de sokkal nagyobb bajban sinlődik, ha meghasonlás által saját maga is önellenségévé válik.

Kötelesség tehát oda törekedni, hogy a félreértések, tévedések, vagy előítéletek e téren eloszlattassanak.

Ez irányt tartom szem előtt, midőn az országgyűlési képviselő választások előestéjén a közösigyre vonatkozó nézetemet oly röviden mint az idő engedé, közrebocsátani ohajtom.

Egyébaránt a multak nyomán biztosan várhatom, hogy az ellenzéki sajtó több gúnyt és piszkot fog kis munkámra halmozni mint amennyi reá fér. Miután azonban a balközép egyik feje a *pragmatica sanctio*t egyszer az ország függetlensége *compromissiójának* tartotta, másszor az ország jogai s függetlensége alapjának tartja, sőt a Battyáni-Deák-Széchenyi-Kossuth ministeriumot *reactio* bűnéről vádolta; mintán meggyőződéseim szerint ezen pártfelekezet politikáját a következetlenségek jellemzik; miután továbbá a szélső baloldal egyik vezetője az említett ministeriumot ármányról vádolta s ezen párt közlőnyei a Deák-Széchenyi-féle tanokat demoralisálóknak, illetőleg a deákpárt politikáját szemfényvesztésnek hirdették; ezen előzmények után az érintett pártfelekezet sorából eredhető beismérlésemet érvényesnek és ártalmasnak el nem ismerhetem, hanem a mennyiben az csakugyan bekövetkeznék eleve visszautasítom.

A reám szándokolt lealacsonyítás midőn a ködfátyolon keresztül a higgadt párt körébe átkerül, ott reményem szerint csak dicséretemmé válik, s ekkép nincs okom a méltatlanságok mérges fülankjától visszariadni, sőt inkább a személyeskedéseket annak bizonyitékaúl veendem, hogy igénytelen soraim a dolog elevenére

találtak; mi csak új ösztönt nyújthat arra, miszerint a jelen szűkebb keretű kezdeményt időm s egészségi állapotomhoz képest terjedelmesebben folytassam.

Sérteni senkit sem kívánók, de a való tényeket sem akarhatom bárkinek is kedvéért elhallgatni, mert ez az igazságnak a közérdeknek válnék sértésévé.

Kit saját cselekvényének emléke nyugtalanít, az önmagát sértette s ezért más nem kárhoztathat.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILLINOIS

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

RECEIVED JANUARY 10, 1954

BY MAIL

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

Az országgyűlési képviselők megbízásának ideje lejárt, közelget az idő új képviselők választására, tisztában kell lennünk, hogy kit választszunk.

Mindenek előtt tudnia kell, hogy mit cselekszik a választó, midőn szavazatát országgyűlési képviselő választására adja.

Mely nép nem maga alkotja saját törvényeit, szolgálja azon hatalomnak, mely rá törvényt erőszakolhat. Az ily nép szabad, független s önálló nem lehet, mert nála a jogosultság forrása: a törvényhozás kincse hiányzik.

Az 1848-ik évig hazánkban csak a nemesek voltak jogosultak, szabadok s önállók. Ezek hoztak maguknak és a népnek törvényt, de ezen törvény a nemesekre nézve kiváltságos előjogokból, a népre nézve terhes kötelezettségekből állott. Féltség alkotmány-nyal bírtak őkseink, mert csak a nemes lehetett törvényhozó, birtokos és megyei hivatalnok.

Már az 1832/6 és 1840-ik évi törvényhozás enyhítette e méltánytalan ellentétet. De gyökéres orvoslást csak az 1847/8-ik évi törvényhozás nyújtott, kiterjesztvén, jobban mondva, megteremt-
vén az egyenjogos alkotmányt az egész nép számára.

E vala a nemesi osztálynak utolsó de legdicsebb országgyűlése, melyben a népnek jogot adott, s az egyenlőség mérve szerint magára kötelezettséget vállalt.

Számosak az előjogok, melyekről a nemesség nagylelkűen lemondott, számosak az előnyök is, melyeket a nép összege a dicső átalakulásból nyert. De mindezek felett legnagyobb azon kincs, minél fogva a nép magának maga alkotja saját törvényeit.

Ez a jogosultságnak teremtő forrása, melyből vagy üdv, vagy romlás áramlik, a szerint a mint azzal élni, vagy visszaélni fognak.

Ebből érthető, hogy alkotmányos országban minden választó polgár törvényhozó, de mivel mindnyájunknak ideje s képzettsége nincs ezen legfontosabb jog gyakorlata: a kényszerűség parancsolja, hogy a választók maguk helyett alkalmas, egyeneslelkű képviselőt válasszanak. Ezt nemcsak a választó önérdeke, hanem a haza boldogsága is követeli.

Ki lakoma kedvéért, vagy rábeszélés után választja képviselő helyettesét, s legalább arról meg nem győződött, hogy választottja őszinte ember: úgy tesz mint Esau, eladja egy tál lencséért örökségét.

I.

A választásoknál fődolog a pártszínezet, miután szerencsétlenségünkre hazánk sok pártoskodásnak volt s van kitéve.

Ismernünk kell a pártok czélját, hogy választásunk által az országot veszélybe ne döntsük. Itt a józan higgadság és annak ellenkezője a tulzás az, mire mint ismertető jelre súlyt kell fektetnünk.

Az állami élet a mult eseményekből szokott kifejlődni, miért a történelmet nem szabad szem elől tévesztenünk, ha okulni akarunk. Vessünk tehát futó pillanatot a közelebbi multban működő pártokra és működésök eredményére.

48 előtt két pártra szakadt az ország, kormánypárt vagy conservatíva és ellenzékre.

A kormánypárt minden tettelesen létezőhöz féltékenyen ragaszkodott, minden újtol visszariadt, az idő szellemét s kívánatait visszaütöztette, s ennél fogva bukni kellett.

Az ellenzék kisebb része a mérsékelt higgadt megfontolás ösvényén járt; mely töredék legjelesbike Deák Ferencz volt. — A pártnak számra nagyobb része tulbuzgóságában mindent élire állított, századok mulasztását egy nap alatt akarta helyreütni, sokat, sőt csaknem mindent kezdett, s ennél fogva mindent vagy felületesen, vagy végeredmény nélkül végzett.

Az ország legnagyobb baja az volt, hogy az austriai kormány századok folytán át, nem tartá egyenjogu társ- vagy szövetséges országnak, hanem tulnyomó és absolut hatalmára támaszkodva, országunk felett több-kevesebb sikerrel gyámságot kívánt gyakorolni.

Nemzetünk feladata első sorban s mindennek felett a vala, hogy e törvényellenes gyámságot eltávolítva, egyenjogosságunkat biztosítsa.

A conservatív párt hibája volt, hogy a fenálló állapot mellett harczolva, a becsusztatott gyámságot is védte. Az ellenzék mérsékelt töredékének érdeme az volt, hogy az ellen az elérhető határig küzdött. A túlbuzgók gyenge oldala a határt nemismerő roham volt.

A conservatív párt 48-ban, az ellenzék 49-ben bukott meg, egyik természetes halál, másik erőszak által.

Az ellenzék hevesebb része, mely számra, mint említém, nagyobb volt, a 48-iki események által túlsúlyra vergődött. Ezé tehát a 48-ik év dicsősége, de az övé a homály is, mely e dicsőség fényét huzamos időn át elborítja.

E párt főnöke Kossuth, ismerte Laroch Faucauld azon nevezetes mondatát: „hogy a politikában nem az a nagyobb hiba, ha a célig nem megyünk, hanem az, ha a célon túl megyünk.“ s nemcsak ismerte, hanem a 48-iki képviselő házban július 21-én hivatkozott is rá; s még is ezen nagy tehetségekkel, ritka hazafiakkal rendelkező pártnak főhibája volt, hogy a célt, melyen túl menni veszélyes vala, nem ismerte fel, s ez által a mit az események kedvezményéből nyert, tapintatlan túlfeszítés által iszonyu ráfizetés mellett elvesztett.

Széchenyi talán erős szavakban, de látnoki combinációval megjósolta ezen párt utóvégét, s fájdalom! a következés őt igazolta, s noha a túlbuzgóság mérsékelhetése végett egy ideig ő is e párthoz csatlakozott, de célját nem érvén el, a tiszta hazafiság áldozatja lett.

Nézzünk át egy pár lapot e nagy férfi „Politikai programm töredékei“ből, nem kárhoztató célból, erre balesetünk daczára sincs okunk; de a multakból okulni kötelességünk, ha élni akarunk, ha a gyermekhez hasonlók lenni nem kívánunk, ki a veszély előtt behunyja szemét, s azzal a csapást kikerülhetni gondolja.

Széchenyi ítélete a 46/7-iki túlbuzgó ellenzékről következő volt:

„Valljon hogy gondoltok tehát Ti drága Ellenzékiek a politika mezején hazánkra nézve valódi s állandó, s nem képzelt s ephemer hasznót arathatni; Ti, kik oly reformkérdésekkel vagytok

saturálva, melyek tüstént alkalmazva Magyarországot is, de az egyetemes álladalmat minden bizonynyal végzavarba hoznák; Ti, kik érdekkimutatás és „aranyszáju“ rábeszélés helyett, kormánygyanusítást, epétül túláradozó szónoklatokat, minden más vélemény ledögönyözését, általános terrorismust, és a hallgatók — kik mindent tesznek, csak nem hallgatnak — zsarnokságát látszotok legáltalánosb okoskodástok fő-tényezőjéül használni?”

„Azt mondjátok: bennetek több az ismeret, műveltség, állhatatosság, erő, elszántság és lelkesedés, mint volt bennem, s hogy sokan vagytok. Ezt szívesen megengedem; csak hogy mind ezen szép tulajdon, milly nagy mértékben ékesítse is az illetőket, mindannyi elpazérlott kincs, ha nem áll „gyakorlati alapon,” ha nem forog „célhoz vezető vágásokban,” és ha még nagyobb számokkal s még nagyobb erővel jön összeütközésbe.”

„Ezt mondjátok: az erőltetés, az ujjhuzás, a kényszerítés általján véve több sikert szül, mint az érdekkimutatás, a persvasio; és hogy mi magyarok is bizony csak erőltetés útján vagyunk még mik vagyunk; midőn az „érdek barátságos kimutatása“ körülményeinkben legalább eddig kedvező eredményt soha nem idézett még elé.” S igaz, nincs a világon erősb oksuly, mint a hatalom, csak hogy ennek valóságosnak és nem önámításnak kell lennie, minthogy az illyes soha nem vezet egyéb eredményekre, mint mőhácsi tragoediákra, Rákóczy-féle szomorú andalgókra, chinai bohózatokra, Sikhs-féle idétlenségekre sat. sat. — És aztán kérдем, mi magyarok ugyan mik vagyunk, mihesképest olly annyira lehetne okunk, eddigi eljárásinkban ugyszólván „belészeretnünk”, miszerint az illyest még mai időben is követésre méltónak találhatnók? Valóban nem egyebek, mint alig lábodozó, irigységgel megtelt nép, melly ha a körülményekhez illő rendszert nem tart, élni bizonyára nem fog. — S valljon, mióta Austriával össze vagyunk kapcsolva, ugyan használtuk-e, közös érdekünk kiemelése végett valaha is a hideg persvasio szózatát? Azt mondom: soha; mert önálló képzeletünkben — igen, képzeletünkben, minthogy az illyes csak könyvekben áll, de az életi valóságban nem létezik — mindig csak minérdekünket vettük szemügyre, s ekkép ők is egyedül saját érdekük szerint cselekedtek mindig, honnét aztán, mert

ők voltak az erősebbek, oly igen nagy mértékben őriztük meg (!!) érdekünket, mihez képest, ha még mai időben is, mikor másutt még a vakok is kezdenek látni, még mindig képesek lennünk „megcsudálni“ lefolyt sikertelen prókátoroskodásainkat, bizony mondom, nem érdemlenénk egyebet, mintsem hogy az „okosabbak“ minden halasztás nélküli martalékaul essünk, minthogy attul, ki esztét nem használja kellőleg, én biz azt hiszem, még a nagy istenek is nehezettel fordulnak el.“

„Melly néhány sorbul nyilván kiviláglik azon csaleszme. vagy inkább azon édes illusio, melyhez képest ☉ bizonyosan sok más hazaboldogító (!) pajtásával együtt, bona fide arra hiszi magát az isteni gondviseléstől kijelelve, hogy egyuttal a kormány minden tendenciáit, bár legkisebb lépéseit, legszorosb analysisbe vegye, sőt tehetsége szerint elhitetlenítse, zsibbassza, akadályozza: másrésről ellenben a haladás zászlóját is pártja, vagy tán éppen saját ő maga vigye, pedig oly önkénynyel, oly türelmetlenséggel, miszerint mindazok, kik betűrül betüre nem járulnak az ellenzék minden tervéhez, minden hóbertjához, de ezektől csak egy vonallal gondolnak és merészelnek kissé előre, hátra, jobbra vagy balra fordulni, egyenesen, mint gyanús, a kormánytól megvesztegetett emberek, sőt mint hazaárulók állittassanak ki azon újabb ellenzéki pelengérre, mellyen már nem egy derék magyar piszkoltatott legémelygősebben le' pedig oly éretlen, oly érdemetlen, oly hígvélejű egyének által, kik nemcsak nem érdemesek csak saruszijukat is feloldani az illetőknek, de még kérdés, érdemesek-e a nemzet részéről a legcsekélyebb kiméletre is!? mihez képest a higgadtabb ember valóban nem tudja, boszankodjék-e vagy nevéssen-e az efféle idétlenségek torzképe fölött.“

„Tudom én vajmi jól, hogy ezen meg nem szünő ujjhuzás a kormánynyal, ezen minden más véleménynek ledögönyözése, nevétségessé tétele, ezen mintegy systemisált lenézése, sőt üldözése minden más színűnek, melly most, s pedig tán növekedő kifejlésben jellemezi a magyar ellenzék egész testületét, igen-igen nem jólesik az ellenzék kitünőbb, sőt merném mondani, az ellenzék legtöbb tagjainak, kiktől bárki sem tagadhatja meg, ki őket közelebb-ről ismeri, a rokonszenvet, és kiket én — mint fentebb érintém —

tiszta szándék, hazafiság s elmebeli tehetség tekintetében az ország legjobb elemeihez sorozok, mert tagadhatlanul bennük rejlik a legtöbb nemzeti és alkotmányos feltámadhatási csira.“

„De éppen azért, mert ezt tudom s tagadhatlanul így állnak a dolgok, restellem, hogy az egész ellenzéki testület még is azon kisebb töredék színét viseli, s ekkép egészen ennek hitelében áll, mely mint csak most hozám fel, mind a kormány mind az ellenvéleményűek átellenében egyuttal a keserű censor és a parancsoló zsarnok szerepét bitorolja, s mely bizony egy cseppet sem alkalmas arra, hogy bárminek is, mibe elegyedik, hitelt szerezzen; de éppen ellenkezőleg, valaminek megrontására már szinte beleavatkozása is elég.“

„Pedig hogy az egész ellenzék ezen kis zsarnok fractio színét viseli, és e szerint tökéletesen ennek hitelében is áll, természetes s ekkép épen nem méltatlan; mert habár egyenként négy szem közt másképp nyilatkozik is az ellenzék legtöbb tagja, azért, mint a tapasztalás mutatja, collegialiter, kivált népes és főkép karzatos gyűlésben, hol az ellenzék tulsulyal bir, rendszerint az érintett kis fractio legtulzóbbjai döntik el a nap sorsát, és jaj gyanusítás dolgában azon mérséklettebb, conciliatiora hajlandó ellenzéki egyéneknek, kik „eredmény“ után sovárognak, s ekkép a „tűhegyrei állítást“, mennyire lehet, mindenben elkerülni törekednek; mert habár egész politikai pályájuk hosszú évek során szakadatlanul olly tisztán folyt volna is a hazafiság legszilárdabb partjai közt mint kristály, tüstént fel fogja vetni magát valamelly politikai hős, ki rájuk süteni a hazaárulás, a lélekeladás legundokabb bélyegét, mely czimernek aztán vakon hitelt szokott adni, kivált a felizgott, semmit sem vizsgáló sokaság, valamint a rágalom, a rossz szag is módnélkül szaporábban és nagyobb körökben terjed, mint verne gyökeret a rendszerint szerénységbe burkolt belbecsnek megismerése, méltánylata.“

„Minden forradalmi állapotnak illyes szokott lenni természetes progressioja. Ugyszólván: Violentiai kótyavetye áll be a szónokok, a szereplők közé. — Mirabeau csakhamar pecsovicscsá válik Camilles Desmoulinshez mérve; ez pedig Dantonhoz állítva lesz azzá; de végre ő sem kerüli el Robespierrehez hasonlítva ezen

„qualification”; míg berekesztésül: a forradalmi hagymáz-szabadság illusioit az önkény zsarnok keze törí kettő.”

„Mi csak kezdetén vagyunk egy ilyféle forradalmi láznak, de benn vagyunk, és annak legvégsőbb stadiumáig is okvetlen elfogunk jutni, ha a magyar ellenzék most legközelebbre tulsulyra birna emelkedni; csak azon különbséggel, hogy vagy később minden forradalmi iszonyatokon keresztül fogunk eljutni a forradalmak azon végstadiumához, melyben a szabadsághoz szokottak Dante elkárhzottjával a legkinosb epedések közt elmondhatják: Non c'è piu gran dolor sat.; vagy tüstént minden anarchiai kitörések nélkül de bizonyosan (!!!) jutunk oda el, a mint a kormány és az europai hatalmak rendfentartó politikája több vagy kevesebb, szaporább vagy később erőt fejtend ki.”

„Mostani körülményink között tehát, mikor a kormány szándéka irántunk nemcsak abstracte jó és becsületes, de nemzetiségünket és alkotmányunkat tekintve sem készakarva sértő, s mind az, mi tán nem leghelyesben történik, nem azért történik így, mintha valami rejtett rossz czél volna a dologban, hanem mert bonyodalmaink között nem olly könnyű, kivált ha több elegyedik belé és illy műtételbe mindnyája még egészen belé nem okult; olly magyar és olly alkotmányos rend- és tápláló-szereket tálalni ki, mint azt magyar felszíneseink, politikai projectánsaink és a dolog csak egy oldalát látók, roppant serege könnyűnek gondolni látszik; mostani körülményeink között tehát, mondóm:

„Nem kell sőt nem szabad, hogy a magyar ellenzék bármiben is, kivált anticipatíve, tulsulyra emelkedjék“;

„De minden magyarnak, kinek lelke magash, szelleme tisztább, mintsem, hogy dielsvágýbul, irigységből, személy elleni antipathiabul, vagy végre nemtelen bosszuállásból feláldozni volna képes a közjót, — olly magyarnak szóval, ki nemcsak phrasisokkal és szemfényvesztésekkel, de tetteleg szereti jobban a „hazát mint saját magát“, szoros kötelelsége, mindent, mi lélekismerettel és becsülettal nem ellenkező, elkövetni, hogy a magyar ellenzék, mostanság legalább, mielőtt a megújult kormánynak még ideje és alkalma sem volt czélzatit a magyar nemzet előtt jóformán kitárni,

tulsulyra ne emelkedjék; mert ha ez történik, mint érintém, előbb vagy utóbb, de bizonyosan bekövetkezik ránk a minden nemzetiségből és alkotmányból kivetkez tető rendfelállítás, mikor aztán késő lesz kiábrándulnunk, és azon „édes hangú“ ámitók ellen anathemákat szórunk, kik — meg akarjuk engedni — „tisztaszándékkal“ de „költői felfogással“ minket efféle kigázolhatlan mocsárokba vezetni elég szivesek és jók valának; vagy tán jobban mondva, kik a megsemmisítő gyilkot nemzeti és alkotmányos létünk életforrásába ütéek.“

„Lássátok tisztelt Barátim, vagy inkább: ti hámis magyarok, nálatok az elbizottság már annyira nőtt, a pietás érzelme ellenben olly borzasztólag apadt, gyakorlati felfogástok továbbá olly szivre hatólag piczi, de annál nagyobb azon erkölcsi poltroneria, melly titeket zsibbaszt, hogy részetek már arra is elég bátor, mihezképest még olly egyénre is piszkot merjen szórni, mint például Deák Ferencz; részetek ellenben olly poltron, illyeseket impune cselekedni engedni; míg összesen olly kevésbé vagytok practicusok, mikép nagy mértékben, és pedig éppen saját pártotok, még Deáknak is megrontotta némileg már hatását, s korántsem azon becsületörlő férgek buzgó munkássága által, mellyekkel Hunnia is olly szépen el van látva, és mellyek természetükhöz képest, mert a nyilvánosság és lovagias megtámadás nem az ő mesterségük, ugy sötétben ugy suttonban már Deák hazafi zománczán is rágódnak; korántsem ezáltal rontottátok meg annyira hatását, mert ezen műtétel az ellentáborban még nevelte hitelét, mint inkább az által tettétek helyzetét felette problematicussá, mert a bolond barát — le sot ami — szokása szerint olly magasságra emeltétek őt, hogy semmi esetre, mert hiszen ő sem bír tenni csudákat, nem fog megfelelni a „ti“ várakozástoknak! S valljon mikép volna ember, sőt még félisten is képes, azt megint kellő rendbe s vágásba hozni, mit közületek annyi ezer, pihenni nem tudó hazai lelkesedéssel mindegyre ránt, főz és őröz!“

„Miknek egybevonatja az, hogy nem csak a kormányi spherában létező hazafiait nem tudja kellőleg hasznosítani a magyarnak, divatot határozó része; de fénykörét még a maga-emelte kedveltjé-

nek is tüstént ketté törni kész, hahogy az illyes egy kis „saját meggyőződést és egy kis önállást árul el.“ Miből egész következetességgel aztán az foly, mihez képest ezen éretlenség, aberratio, vagy szerencsétlenség akárhogy akarjuk nevezni, nem csak azon gyermekies daczbul, lovagiság rosz értelmezéséből és politikai viszonyink nem elégséges méltánylatából veszi eredetét, mikről oly hosszasan értekezém, hanem legfőképp ott lappang, hogy az érintett s most újabb időkben ironice, haza boldogító czimmal felékesített honfiakban tulajdonkép nincs egyéb vérlüktető, sem nincs más hazafisági mozgó, mint egy jóllehet nem ritkán a legszerényebb színekbe burkolt, telhetetlen uralkodási vágy, melynek mindent alárendelnek, minthogy alkudozni nem akarnak és hajlani csak akkor készek, mikor hajszálig teljesítetik, mit praescribálnak, s melyet ekkép, mert már másod természetükké vált s abból e szerint ki nem vetkeztethetnek többé, ha annak hódolni nem akarunk s nem kívánjuk a leggyűlöletesb zsarnokság alá hajtani fejeinket, minden áron megtörnünk kell.“

Széchenyi figyelmeztetését nemcsak azért irtam ide, hogy az elfogulatlan olvasó a hasonlatosságot a 47-ki és jelenlegi túlzó ellenzék között saját észlelése folytán feltalálhassa, hanem főképp azért, hogy a választó majd ha késő lesz a bánkodás, ne mondhassa hogy az ellenzéki túlzások veszélyességére senki sem figyelmeztette. A túlzások ellen pedig jobb forrásból eredő figyelmeztetést találni nem lehet.

Fátyolt szoktunk vetni azon eljárás eredményére, mely a 47-i tulbuzgó ellenzéknek többségre vergődéséből hazánkra nehezedett. Azonban ennek azon részét, mely az 1865/8 politikának helyes felfogására okvetlenül szükséges, elhallgatni nem szabad. Az életkérdéseknél az érzelgésnek sőt minden más tekintetnek háttérbe kell szorulni. Az 1848-iki eseményekből okulni annál inkább kényszerítve vagyunk mennél valószínűbb, hogy azoknak ismétlése hazánknak halálkérdésévé válnék. Nézzük tehát e többségre került heveskedő párt eljárását.

Már a 47/8-iki országgyűlés tartama alatt mielőtt a magyar ministerium tetteg életbe lépett volna, a bécsi kormány azt kívánta, hogy mivel jövőre a magyar jövedelmek az osztrák jövedel-

meiktől külön választatnak, Magyarország vállaljon el az államadóságo-
ságoiból 200 millió frt tőke összeget és adjon az olasz megtámad-
tatás ellen katonai segílyt.

A tulzó politika mind a két kérést visszautasította.

Nehogy szavaim félre magyarázhatóssanak jobbnak vélem e kérdést Kossuth Lajosnak a 48-ki képviselő házban július 20-án elmondott szavaival úgy előadni mint az 1848-ki hivatalos Közlöny 189. lapján találtam:

„Én ugyan nem ismerek még országot, melynek ügyei — a körülmények változékonysága szerint változólag kellvén kormányoztatni, a cathedra abstract elvei szerint intéztethettek volna minden időben egyiránt különbség nélkül, de azért nem akarom mondani, hogy a ház ne tegye, hanem csak azt akarom, ha elvből indul ki, készüljön el azon elv vas következéseit mindenekben elfogadni.

Ha nem tekintve semmire azt mondaná: mi magyarok pártoljuk az olasz nemzet felkelését, mert az nemzeti szabadságáért küzd, akkor pártolniok kell önöknek a horvát lázadást is, mert véleményük szerint ők is szabadságért küzdenek.

A mult országgyűlésen mikor még alig volt minis-
terium azon kérdés intéztetett vajjon, ha Magyar-
ország a pénz és hadügyeknek külön kormányzatát követeli, haj-
landó leszen-e megosztotni az austriai státus adósságban? kíván-
tatott nyilatkozzunk e részben, s terjesszünk az országgyűlés
előbe valamit. Mi azt feleltük: hogy azt tenni nem fogjuk,
Magyarországot in thesi egyáltalában nem ismerjük arra kötelezett-
nek, hogy az austriai adósságban részt vegyen. Erre azt mondták,
Magyarország nem akar részt venni a monarchia közös terheiben
más részről Olaszország el akar szakadni, s így ez sem fog részt
venni a terhekben, mi lesz hát ebből? Lesz egy általános banque-
rotte, melynek következményeit a magyarok is fogják érezni, mert
Magyarországban 40, 50, 60 millio bankjegy van keringésben,
következőleg akarnak-e segíteni az olasz háboru becsületes bevé-
zésére, szóval akarják-e pártolni az országgyűlésen azt,
hogy az olasz háborura katona kéressék? Mi, mert
ismertük az elveknek sikamlós terét, nem feleltünk mást, mint

hogy ez lehetetlen, ha mindjárt magára akarná is vállalni az akkoriban még csak kijelölt ministerium, hogy az országgyűlés elébe ilyen kérdéssel járuljon, a mint a körülmények állanak, meggyőződhetik akárki, hogy nem fog történni semmi, következve mi arra nem ajánlkozhatunk. Hosszas küzdelmek s nehézségek után megszületett végre a ministerialis kormány. A ministerialis kormányzás megszületvén lázadást tapasztalánk minden oldalról, s tapasztalánk azt, hogy különösen a horvát ügyben az austriai ministerium, s az austriai hatalom részéről ellenünkben nemcsak barátság nem, de egyenesen ellenséges indulat követtetik. Ha az ember kérdezi, miért van ez? Azt mondák, az isten szerelmért! Magyarország nem akar status adósságot vállalni, Olaszország el akar szakadni, akkor mi nem bírjuk az adósságokat, tehát legalább az olasz háborút kell becsületesen bevégezni; igen, de Magyarország erre sem akar segíteni; Jellachich pedig segítségetigért, tehát ötöt pártoljuk, különben existenciánk forog kérdésben, semmivé leszünk. Tehát a honnan segítség jön a felé nézünk mi is barátságosan.

Nem volt tehát sem váratlan sem meglepő a horvát és más nemzetiségek zendülése, mert a bécsi kormány a magyar ministerium keletkezése után nemsokára nyíltan kimondotta, hogy ha Magyarország sem az adósságokban részt nem vesz, sem az olasz megtámadtatás ellen segélyt nem ad: önfentartására kényszerítve lesz ott keresni segélyt, a hol talál.

Kossuth fennebbi szavaiból érthető, hogy a 48-ki összeütközésnek tárgyilagosa oka a had- és pénzügy, alanyi oka a tagadó válasz volt. Nevezhetjük ezt közösigynek, vagy közös ügy elkülönözésének, vagy a hogy tetszik, de annyi bizonyos, hogy míg Magyarországnak és Austriának ugyanazon egy személy lesz fejedelme, addig közösigyek létezni fognak. S hogy a közös ügynek szabálytalansága a czivakodás magvát rejti magában, az senki előtt nem titok.

A hadi segély kölcsönös kötelezettségéről nincs mit mondani, ki ezt a *pragmatica sanctió*ból át nem látja, azt senki sem fogja meggyőzni bármily döntő okokkal sem.

De az adósság kérdése nem állott oly tisztán mint amaz, és

tudtomra nem is került megvitatás alá, azért szükséges a másik fél álláspontját is részrehajlás nélkül felemlíteni.

Törvény nincs, mely Magyarországot a kérdéses adósság-rész elvállalására kötelezné; de ha lett volna is, csak úgy lett volna tartós és üdvös, ha a méltányosság alapján nyugodott volna. A törvény lehet hibás, változtathatik. A méltányosság magához mindig hasonló — s a közös-jólétnek talpköve marad.

Tekintsük az ügyet a méltányosság szempontjából:

Az adósságok egy jelentékeny része, a francia hódító háborúból vette eredetét, mely Magyarországnak is közös harcza volt, világosan tanúsítja ezt a pozsonyi békekötés.

Az igaz, hogy Magyarország bele nem egyezett az államadósságok felvételébe, de ha ez elfogadható indok az adósságoktól menekülésre: akkor az osztrák népet sem lehetne ezen teher vitelére kötelezettnek tartani, mert a sem egyezett bele.

Gyakorlatilag úgy állt a dolog, hogy az adósságok kamata az osztrák magyar közös jövedelmekből fedeztetett, ennél fogva az osztrák fél méltányosnak tartotta, hogy a magyar jövedelmek elkülönítése s Magyarország kormányának átadásakor a terhek egy része is Magyarországra átszármazzék.

A magyar jövedelmek az 1847-ik évben 22,071.880 frtra rugtak (lásd *Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie für 1847. Tafel 26. S. 2. 3.*)

Az összes osztrák államadósság ugyan az évben 1,249.243.406 frtot a kamat pedig 40,127.887 frtot tett; mint az idézett munka 26 és 27 táblázatának 5 és 11-ik lapján látható.

A 200 millio tehát az összes adósság egy hatod részét képezte, s így a vele járó egy hatod rész kamat 6,687.981 frtra rugott.

Ennek elviselését a nemesség és nemesi birtok adóalávonása könnyítette, de egyébkint is ezen áron a 22 millio magyar jövedelemnek békés élvezetébe juthattunk volna.

Ha ezek figyelembe vételével a 48-ki politika a 67-ki méltányos béke szellemét tartotta volna szem előtt, nemcsak az új vívmányokat biztosította volna, hanem az országot 70—80 millio hadi költségtől, számos városok s falvak végpusztulásától, vérpatakok iszonyától, árvák özvegyek bénák fohászeitől, tömérdek munka s kereset szüneteléstől, a harcz által elnyelt roppant erőfeláldozástól,

a nemzetiségeknek egymás ellen szított gyűlöletétől, 18 évi alkotmány felfüggesztéstől, s a belháborúval járó erkölcsi súlyedségtől felmentette volna.

Ezen politika annál szerencsétlenebb volt, mert kényszerítő indoka lett annak, hogy a 67-iki országgyűlés ötször annyit vállaljon el, ha alkotmányához akart jutni.

Az átalakulást az európai műveltség, más nemzetek példaadása és a szakadatlan küzdelmek megérlelték, a párisi februári napok kivihetővé tették. A 48-ki politika férfias határozottsággal megragadta a kínálkozó alkalmat s a nemzet százados jámbor óhajtását formulázott valósággá varázsolta; életet, létet adott annak, mit reményleni sem mertünk. Ez a 48-ki politikának hervadhatlan, örökké fénylő dicsősége. Ez nem volt párt kérdés ebbe az egész ország egy testté egy lélekke összeolvadt, s innen magyarázható, hogy nemcsak a mérséklett ellenzék, hanem a conservatív elemek is összeesopórtosultak.

De a többség tulbuzgósága, s tán daczos elbizakodottsága által is a viszonyokkal — míg lehetett, — alkura lépni nem tudott. Önállóságunk kincsét ingyen akarta a gyámságtól felmenteni, s fukarkodott a gyámság alatt keletkezett terhek elvállalását érte csereáldozatul hozni. A koczká elvettetett, önállóságunk kincse elveszett s ezzel együtt a kimélni akart áldozat is ráadásba ment. Ez a 48-ki politikának sötét foltja.

De az idő, a viszonyok ismét meghozták az alkalmat tévesztett önállóságunk visszaszerzésére. A 65/68 politika ezt nemcsak megragadta, de a régi ellenzék mérsékelt elemei által fel is használta. Ez, erejét számba vette, a nyereményt s a vele összekapcsolt áldozatot latra tette, s bölcs előrelátással biztosította azt, mit a 48-ki politika teremtetett, de megőrizni nem tudván, iszonyu ráfizetés mellett eltévesztett.

Melyik a jobb és helyesebb eljárás? ítélje meg az elfogulatlan olvasó.

Ha fürkészszük, hogy miért nem lehetett 48-ban ezen józanabb politikát követni: annak okát az ellenzék tulzásaiban találандjuk. A tulzás sajátságában fekszik, hogy a tulzó semmi vívmányt elég jónak nem tart, s mindenre, jóra vagy rosszra majd.

nem egyformán erőszakos új árverést nyit meg. De miután a jó eredményben meg nem nyugodni, s azt nyugtalanság által kockáztatni észtelenség volna; hogy a tulzó észtelennek ne tűnjék fel, kénytelen a dolgok állását elferdíteni, és saját jósándoka igazolásául mások gyanusítására vetemedni.

Ezen szerencsétlen tulzási kórság a 48-iki ellenzék egy részében kiirthatlan gyökeret vert, melyek a 48-iki események által új tápanyagot nyervén válságos tulsulyra kapott.

Nem lehet elég melegen ajánlani azon tulzások újra olvasását, melyek 48 előtt és 48-ban az álokoskodás minden nemének használatával nemzetünkre ráerőszakoltattak. Szabad legyen az utóbbiakból egy pár mutatóványt felhozni.

Nyáry Pál ur vala 48-ban az ellenzék fő embere kit e minőségénél fogva az akkori eseményekért nagyobb felelősség is terhel, mint sok más képviselőt.

Ezen ur az 1848-ik évi július hó 24-én a képviselő házban következő szavakat mondá: „ha a ministeri jegyzőkönyv alapja a ház határozatának, akkor Magyarország függetlensége comprometálva van; comprometálva pedig azért van, mert a bázis, mire a politika alapittatik a *pragmatica s sanctio*.“ ! Eszerint midőn N-úr az alábbi különvélemény 2-ik pontját aláírta, az ország önállóságát kívánt a comprometálni! tovább ugyan a ministeriumról azt mondja Nyáry ur, hogy: „az ily ministeriális politikát magáénak el nem ismerheti, mert az nem egyéb, mint a reactio politikája.“

Jellemzi Nyáry urat az is, hogy midőn Klauzál Gábor szólani kívánt Nyáry ur azzal vágott közbe; „hát mindig a miniszterek beszéljenek“ mire Klauzál azzal válaszolt, hogy nem követi Nyáry ur példáját: „ki egy nap tizenötször is szokott szólani.“

Madarász József ur 48-iki, s tehát a legelső magyar ministeriumra czélozva azt mondá: „hogy a 47/48-iki országgyűlés óta nagy részben ármány kezelte az országnak reá hizott ügyét.“

Ismerve a végnélküli tulzások, s ily sulyos gyanusítások megrögzött szellemét, lehetett e a ministeriumnak, vagy a békeszerető higgadtabb képviselőknek reménye oly kibékülésre, mely jó szó által nem, hanem csak az adósságok egy részének elválalásával, és a védelmi kötelezettség teljesítésével volt elérhető?

Mit várhatott az ország az Innsprückba és János főherceghez csak szép szavakkal utalt küldöttségtől, ha a képviselőházban a már szentesített 47/48-iki t. XVIII. cz. 6. §-sa nyíltan megsértethetett? Mit használt hazánkban azon ügyhiszem elég alaptalan állítás, hogy a *pragmatica sanctio* az ország függetlenségét compromittálja?

Mi célja lehetett azon kézzel foghatólag valótlán gyanusításnak, hogy a Bathyányi Deák Kossuth-féle ministerium a *reactio* politikának hódolt?

Talán az, hogy a békülést tényekkel, áldozattal is óhajtók szava elnémuljon?

Ha ez lett volna a cél, akkor azt elértük, de nem váltott előnyünkre.

Az elérhetlen után kapkodó tulzások okozták szerencsétlen balesetünket; mit azért szükséges jól megjegyeznünk, mert a már ismét lábrakapott tulzásokból — az okok s okozatok kérelhetlen kapcsolatánál fogva, új balesetnek lehetünk kitéve.

A méltányosságra épített politika legbiztosabb; de ennek törvényeit tuláradozás által nem lehet megváltoztatni.

II.

Midőn a megpróbáltatás keserű éveiben egy jobb jövő reményében küzdénk, tömör összetartónak mutatkozott nemzetünk. Hinnünk kellett, hogy a multból meritett okulás a viszálykodás magvát örökre megsemmisítette.

Csalódtunk.

Az 1861-ik évben országgyűlésünk hosszú szünetelés után az események hatalmánál fogva összehívatott, de a nemzet ismét két pártra szakadt: „felirati“ és „határozati“ pártra. Ezen országgyűlés lényeges eredményre nem jutott, s azért csak annyit említék róla, hogy az octóberi diplomát és februáriusi patenst, mely törvényeinkkel ellenkezett, határozott férfiassággal visszautasította. E volt egyetlen, de nagy horderejű erkölcsi vívmányunk. De egyzersmind azon szomorú meggyőződést is meghozta ez év, hogy nemzetünk az egyetértést nem becsül ily nagyra, mily nagy szüksége van rá.

Erre következett újabb ideiglenes kormány, a réginél annnyival rosszabb, hogy az ismeretes Lustkandel-féle álokoskodás összhangzásában Magyarország jogeljátszása proclamáltatott.

Több év során át a régi pangás, s majdnem kétségbeejtő nyomás alatt állott országunk, míg végre Deák Ferencznek sikerült az álokoskodás és előitéletek hálózatát szétszakítani, s felső körben hajlamot, a nemzetnél reményt ébreszteni alkotmányunk helyreállítására.

Az egész nemzet osztatlan bizalommal csatlakozott a bölcs vezetőhöz; de azon akadályok s nehézségek, melyeket 48/9-ben a kard vágott szét, mintegy megizmosodva idő folytán növekedett alakban tölték fel magukat, mindkét fél jó akarata közé.

Az ausztriai szövetség természetéből folyó közös viszonyok elkülönítése, vagy ha tetszik szabályozása volt a választó fal a két fél között.

A kérdés ránk nézve a vala: akarjuk-e összes közügyeink intézését — mely tetteleg az osztrák kormány korlátlan rendelkezése alatt áll — oly feltétel alatt átvenni, hogy a kül-, had- s pénzügy azon része, mely nélkül a szövetség Ausztriával fenn nem állhat, a két fél közös megegyezése folytán méltányosan szabályoztassék?

Könnyen felfogható, hogy a főnehézség a közös költségek arányának meghatározásában, és az államadósság egy részének elvállalásában feküdt.

Ezek eldöntésére országgyűlés kívántatott, mely csakugyan 1865 végén összehivatott.

A kérdés részletes eldöntésénél a magyar nemzet ősi átká: a meghasonlás ismét forgácsolni kezdé még meg nem szilárdult erőnket, s a szakadás már is a fektelenségig kezd elmérgesedni. Erről a pártfelekezetek egymás elleni, mértéket haladó kiméletlensége, sokszor aljas durvaságig súlyedése elég aggasztóan tanuskodik.

Ha annyi erő, annyi buzgóság, annyi szenvedélyes vetélykedés, mennyit ma hazafiság álcája alatt párt és önérdek elnyel; kizárólag a hon felvirágzására őszintén felhasználtatnék: Magyarország hatalma s nagysága biztosítva volna.

III.

Ha a nemzet élni, létezni akar, szükséges a tiszta hazafiságot a tulbuzgó ábrándozásoktól, a kivihető czélt a lehetlenségektől megkülönböztetnie.

Ábrándozónak vagy lehetlenségre törekedőnek soha senki sem vallja be magát, s azért szükséges az emberek cselekvényét s annak eredményét ismerni, hogy ítéletünkben ne csalatkozzunk.

Az emberek nézete soha sem oly tökéletes jó, hogy annál jobb ne létezhetnék; ez az oka, miért szükséges az ellenvéleményt is meghallgatni, s ha jobbnak találtatik, elfogadni.

Az angol parlamentben tiltva volt VIII. Henrik alatt az ellenzék. Ez botrányos erőszak volt. Mire való valakit tanácskozásba hívni, ha nincs megengedve, hogy meggyőződését szabadon nyilváníthassa?

Az alkotmányos életnek leglényegesebb támasza az őszinte szabad szó. Alkotmány szabad szó s őszinte ellenzék nélkül, nem egyéb költséges önámításnál.

De az ellenzék is őszinteség nélkül, nem egyéb aljas cselszövéynél, mely annál undorítóbb, mert hazafiság álcáját borítja hazafiságtalan mellékcélok elérésére; de egyszersmind annál veszedelmesebb is, mert a szövevényes izgatások hatása soha sem marad a bujtogató czélja szűkebb keretében, hanem a szabadosság csábító ösztönétől szítva, mindenkor a társadalmi kötelék szálain is rágódik.

Valamint a cselekvények szabadsága vad barbárságot fejez ki, ha és mennyiben a társadalom vagy polgárosodás fenállását fenyegeti: ugy a szabad szó is csak az őszinte igaz valóság határáig mehet. Ezentul fondorkodássá, izgatássá fajul, mely az álnokság nagyobb kisebb foka szerint korább később, akarva nem akarva, a társadalmi rend alapjait ingadoztatja meg.

A korlátlan szabad cselekvények közvetlenül, a korlátlan szabad szavak közvetve veszélyeztetik a társadalmat.

A szabad cselekvények az által fajulnak korlátlanokká, ha más személyét vagy vagyonát önhatalommal bántalmazzák. A szabad szó, mely mindenkor önkénytes, akkor fajul korlátlansággá, ha másnak kárára vagy hasznára eltér az igaz valóságtól, történjék az eltérés akár cselszövény, ferdítés és álokoskodás leple alatt, akár saját szemtelen meztelenségében.

Az ellenzés magában véve gátat, hátramaradást jelent; miből önkényt következik: hogy a tiszta s őszinte ellenzésnek csak a való hibák-igazán gonosz, vagy káros dolgok ellenében van helye.

Ezen őszinte értelemben vett ellenzék, az alkotmány zárkövének tartható. És ez azon ellenzék, melyet ha nem volna, teremteni kellene. De az őszinteségen tulcsapongó ellenzék ép oly káros, mint a korlátot tévesztett s vészszé fajult tűz, mely mindent megemészthet és salagnál, romnál egyebet nem hagy maga után.

A korlátlan ellenzék ezek szerint akadályoztatja a haladást, oly hibákról vádolja hatalmi képviselőiben nemzetét s annak méltóságát, melyben nem sinlődik, de ezenkívül a nép zömét amugy is gyanakodó hajlamában megedzi, a társadalom megbuktatására fogékonyvá teszi; sőt saját bukásának öntudatlan eszközévé süllyeszti. A köznép nem képes a közügyek bonyodalmának szálaít ismerni, s ép azért, mivel a közterheket oly dolgokért kénytelen viselni, melyeket pontosan nem ismer, amugy is hajlandó gyanakodásra s ennélfogva ösztönszerűleg az ellenzékhez csatlakozik.

A lelkiismeretes államférfinak ép ugy, mint az igaz hazafinak óvakodni kell ezért a nép izgatásától, mert ha nézete esetlegesen téves volna, tévedése okvetlenül a tömeg sajátjává válik, mely előítéletes természeténél fogva addig hibájából ki nem bontakozik, míg az fanyar gyümölcsét meg nem termette.

De van az izgatásoknak más kifolyása is, mely szintén veszélyes következményeiben.

A mi ellenzékünk közlönyei, bátran mondhatni az egész ellenzéki sajtó, uton utfélen, derüre borura sárt, piszkot, gyanut, bűnvá-

dat szór a törvényhozó hatalom többségére és a kormányra; nem mulik nap, mely botrányos esetet ne hozna a közönség mulattatására. Büntetés ezt nem követheti, mert a vádak nem bizonyíthatók, nem igazak, nem őszinték, csupán korteskedésből, úzerkedésből gyártatnak.

A köznép ily nemtelen mellékczeált nem is sejtve, minden nyomtatott vádat teljesen alaposnak s minden piszkot kiérdemeltnek tartván, elveszti a törvény selőljárója iránti tiszteletet, s a leg-egyszerűbb észjárásnál fogva azon következtetésre jó, hogy ha a legnagyobb urak a törvényhozók és törvény kezelői s örei, bűnhődés nélkül megszeghetik a törvényt és annyi gyalázatos piszkokkal terheltethetnek: miért kellene akkor csak a köznépnek tiszteletben tartani a törvényt?

S ime itt rejlik egyik, habár távoli oka annak, hogy országunk soha nem létezett mérvben rablófészekké vált.

Mily kevés tiszteletben áll ellenzéki pártunknál az őszinteség és igazság szeretete, s mily tulzásokat használizgatásaira, megítélhető abból, hogy egy megye gyűlésében tetszést nyert azon halva született eszme, miszerint jelenleg Magyarországnak nincs mit vesztenie!

Ha mindazon vádak, melyeket az ellenzéki sajtó a nemzet választottaira, s tehát színére, gyöngyére naponta halmoz, igazak, alaposak volnának: szégyen volna magyarnak lenni. Mert ha a legjobbak is igazán oly aljasak volnának, milyeneknek ecsetéltetnek, s az aljasságok bűnhődés nélkül gyakoroltathatnának, akkor a többi rész sem tarthatna igényt tiszteletre. Ideje volna erről gondolkozni, s az álnok hamis vádaknak fogamatosan utját szegni.

IV.

Az országban jelenleg három párt működik: a Deákpárt, a balközép és a szélső baloldali. Mind a három a 48-iki alkotmányt fogadja el. A két első oly módosítással, mely a 4⁸,-iki összeütközés mellőzését igéri; a szélső baloldal módosítás nélkül.

A deákpárt felismerte, hogy a pragmatica sanctióban gyökeredzett ausztriáyali szövetség célja abban áll, hogy a két félereje egymás mellé csoportozás által a kultámadások ellen szilárduljon.

De egyuttal meggyőződött, hogy a szövetségnek eddigi szabálytalan helyzete a czélt meghiusította, sőt az együtt egymás melletti működés helyett ellenséges szakadást is idézett elő, s folytonos közjogi villongások kuforrása volt.

Ez okból a 48-ki alkotmány visszaszerzése alkalmával ugyanazon alkotmány biztosítására feladatául tűzte ki: mindkét fél kölcsönös megállapodása folytán oly szövetségi szabályokat létrehozni, melyek a méltányosságra támaszkodva, mindkét fél megnyugtatótását eszközöljék.

Ezt a párt a 67-iki törvényekben végrehajtotta, s ennelfogva e pártnak álláspontját a mondott törvények fejezik ki.

A mi az utolsó három év folytán az országban történt, azt a deákpárti többség teremtette.

Az országgyűlés összehívattatása; az absolutismus megszüntetése; a nemzeti felelős kormány és megyei hatóságok helyreállítása; a király megkoronáztatása; az ausztriávali szövetség viszonyainak rendezése, melynek folytán negyedfél század óta először van befolyásunk a külügyekbe; a kölcsönös védelem s annak költségeire vonatkozó aránynak elintézése; az államadósságok kérdésének mint köztünk és Ausztria között létezett nyílt sebnek a lehető legjobb behegesztése; a sajtószabadság visszaállítása; külön honvédseregünk engedélyezése; az országos költségvetés és számadások az ország által megvizsgálhatása; a honvédek segélyezésére a királyi pár által tett alapítvány; a szabadságharcban szolgált cs. k. katonatisztek nyugdíjazása; az urbéri maradványok és szállódézsma megváltása; az oktatás, had és nemzeti kérdés megoldása; Erdély s Horvátország visszacsatolása; számos vasut létesítése illetőleg megkezdése, a csongrád-pesti csatorna építésének kilátásba helyezése, számos másnemű törvények létrehozása; s ezen intézményekből folyó hazánkban eddig nem ismert lendülete az ipar és kereskedelemnek képezik azon korszakot alakító nagy művet, melyhez hasonlót a magyar történelem nem képes felmutatni, s melyek részletes vázlatára köteteket kellene összeírni. Azonban erre nincs szükség, miután a jótéteményeket mindenki élvezi s alig van polgár, ki a szabadság eltető légkörét ne üdvözlé. Hogy ily üdvös dolgok létrehozását ellenzeni vagy aprolékos tulcsigázásokkal kocz-

káztatni nem lehet: minden igaz hazafi tudja; egyedül az ellenzék tesz kivételt, látni nem akarván a múlt és jelen viszonyok különbségét, kétes kifogásaival kívánja ezen remek művet homályba dönteni, melyet maga soha képes nem lett volna előteremteni; de kockáztatni fogja tulfeszített s teljesíthetlen követeléseivel, mihelyt a nemzet alaptalan ígéreteit figyelemre méltatandja. Semmi sem jellemzi az ellenzéki pártot találóbban, mint az, hogy a deákpárt kezéből nyert szó s sajtószabadságot élvezi, de a nyert jótétemény helyett cserébe azt adja viszonyszolgáltatul, hogy a jótékony kezeket mardosván, a deákpárt erőnyeit bűnnek kereszteli, s annak sikerdus művét szemfényvesztésnek káromolja!

V.

Az ellenzéki pártok jelentékenyebb felekezete a balközép; mely megismeri a szövetség helyességét, és a szövetségi viszonyok szabályozásának elutasíthatlan szükségét; tehát a közösügy létét nem tagadja, hanem a kivitel részleteiben tér el a deákpárttól.

E párt gyengesége abban áll, hogy az absolutismussal szövetségben volt 48 előtti aristokratikus félszeg alkotmány elveitől nem menekülhet, s a 48-iki parlamentaris alkotmány színvonalára nem bír felemelkedni.

A 48 előtti előzményekből — vagy az abszolút hatalommal fennállott szövetségünkéből — 48 utánra akar következtetéseket levonni s feledi, hogy a mostani demokratikus alap amazzal ellentétben áll. Ez az oka, hogy a következetlenségek tömkelegébe sodorja magát.

E forrásból ered határozatlansága, s a deákpárt és szélső baloldal közti ingadozása, sőt a párt keblében is időnkint felmerülő meghasonlások is ezen eredendő vétkéből folynak.

E párt elveinek, irányának zillát állapotáról figyelemreméltó bizonyosságot tesz a párt egyik főtagja Jókai ur (ha az időre jól emlékszem) f. é. mártiusban, midőn így nyilatkozik: a baloldal múlt juniusi programja oly egymással ellenkező általános tételeket tartalmaz, melyekből kiki azt olvashatja ki magának a mit akar.

Epárt fél a forradalomtól, de a forradalomra vezethető izgatásokat szünet nélkül terjeszti. A szélső baloldalt tulságaiért lenézi; de a

deákpárt ellen irányzott szélsőségekre nézve testvéri egyetértésben áll vele.

Tevékenysége abban állott, hogy a deákpárt által már biztosított vívmányhoz mindenkor egy elérhetlen garasos követelést ragasztott. A deákpárt eljárását mint eredménye tanuskodik, vas-következetesség jellemzi; természetes, hogy ki a következetességet megtámadja a következetlenségek örvényébe sodorja ön magát.

Alkalmazzuk a mondottakat a leglényesebb kérdésre a közös-ügyekre.

Első következetlenségét azzal tanusította a balközép, hogy fővezére által a quótás bizottmányban elismeré miszerint Magyarország az osztrák tartományok irányában adóval tul volt terhelve, s mégis a quótás külön véleményében azt nyilvánítá: hogy a „monarchia“ két részének adóképesége leghivebb mértékét az akkoráig tettleg befizetett adó képezi, ki nem látja itt a következetlenséget, melybe az által keveredett, hogy Magyarország tulterhelhetését állítja az adóképeség leghivebb mértékéül. (Lásd a quota bizottmány jegyzőkönyvét.)

Ugyanazon bizottmányban abból látott az ellenzék veszélyt hárujni az országra, ha a quota és az államadósságra vonatkozó megállapodás egy, és nem két külön jegyzőkönyvbe iratik be.!

Ép azon bizottmányban az osztrák rész elég hosszú s a sikert majdnem kockáztató alkudozás után kimondá, hogy a kiigazított hivatalos adatok szerint 30% hányadrész esik Magyarországra s az alkudozást kénytelen félbeszakítani, hogy ha Magyarország ezen arányszámot el nem vállalja. S midőn a deákpárt a kényszerűség által indittatva ezt elvállalta: a baloldal egyik feje külön véleményében azt roszalja, hogy 28%-nál miért vállaltatott el nagyobb quota.

Van-e ebben őszinteség? jobb lett volna-e az országra nézve ha az alku 2% végett megszakad, s a régi absolut állapotba vissza esünk, s a 2%-mot ép úgy fizetjük mint azelőtt a nélkül, hogy többé beleszólhassunk?

Az ily üres kótyavetyén szerzett népszerűség használható arra, hogy a tudatlan tömeg tetszését megnyerje, mert 28 kevesebb teher mint 30. De a dolgot tisztán ismerő ember az ily áron vásárolt népszerűségtől el fordul. Az első alkotmányos képviselőház

alkudni nem tudó tulbuzgó politikája a 47/48-ban szerzett vívmányokat koczára tette, s az országot félszázaddal hátravette. De ez legalább az eredmény reményében vetette el a koczát, míg önkénél a reménynek még árnyéka is hiányzik, s vak lármájuk csak a hatalomra vergődhetés érdekében történik. Lehetetlenségek utáni kapkodással a hazának szolgálatot tenni nem lehet, de az ország compromissiója nélkül nem is szabad, miután az ország ünnepelesen kinyilatkoztatta az aggodó fejedelemnek, hogy „politikai lehetetlenséget nem kíván. (lásd a válaszfeliratokat 1866. febr. 24-kén, april 24-én és 18 7. jan. 17-én.)

Hogy mily következetlen s gyarló volt a balközép eljárása ép e fontos ügyben az országgyűlési tanácskozásoknál, azt a következők bizonyítják:

Midőn az 1867-ki XII. törvény még csak javaslati, de bevezetett munkálat volt, az ellenzék külön véleményt adott be ellene.

Ezen első különvéleménynek a dolog természeténél fogva az lett volna célja, hogy a közös ügyek rendezése szempontjából, a deákpárt által elfogadott véleménynek hiányait kitüntesse, s azok helyébe jobb, alaposabb és tarthatóbb intézményeket javasoljon.

De a helyett, hogy a deákpárt megállapodásainak hiányosságát és saját ellenvéleményének indokoltságát kimutatta volna; oly eszínékhez ragaszkodott, melyek tarhatlanságát saját későbbi eszlélése folytán önként maga felismerte.

Igy történt, hogy a t. balközép első különvéleményének czáfolatát be nem várva azt saját birói széke előtt elítélte, s helyébe egy második ellenvéleményt készített.

Kell-e lehet-e annál hitelesebb szegénységi bizonyítvány, midőn a bal közép az ország közfigyelmét arra hívja fel, hogy a deákpárt véleménye hiányos s javításokat igényel, s a helyett, hogy ezt indokokkal bizonyítaná saját cselekvényével azt mutatja fel, hogy ép az ő gáncsoló s javítani akaró nézetei tarthatlanok?

Azt hiszem, hogy ezen tény maga elegendő a második ellenvélemény hitelének elsilányítására. Részemről megfoghatóan dolognak tartom mi módon történhetett, hogy a bal közép saját magának ebbeli megbuktatása után egy második fellépéssel már

nem a deákpárt, hanem saját maga tekintélyét kockáztatni jó-nak vélte.

Ime hová vezet az alapnélküli ellenzés!

Ennyi talán elég lesz az első különvélemény minőségének megismertetésére.

Vizsgáljuk a másodikat tüzetesen, pontonként, hogy felismerhessük vajjon az utószülött tökéletesebb-e? s mennyiben öröklötte a közös testvér közös gyengeségeit?

Mielőtt azonban ezen irat elemezésébe kezdenénk, arra kérem fel a t. olvasó figyelmét, hogy főkép ez képezi az eltérő utat a két hazai nagy párt között; ebben van forrása egy oly szerencsétlen szakadásnak, mely hazánkra ismét válságot hozhat; ebből lehet megítélni, hogy melyik fél jár helyesebb uton.

Megérdemli tehát a tárgy a türelmes kutatatást, megérdemli az elfogulatlan észlelést. A ritkitott betűk azon szóköteket jelentik, melyek vagy szóról szóra, vagy lényegben a Deákpárttól kölcsönöztették, s melyek e szerint őszinte különvéleménynek nem tarthatók.

Nyáry Pál, Ghyczy Kálmán, Bónis Samuel, Somossy Ignác, Váradi Gábor, Ivánka Imre, B. Simonyi Lajos, Szontagh Pál, Podmaniczky Frigyes, Jókai Mór, Keglevich Béla, Prónay József, Tisza László és Tisza Kálmán uraknak, mint a közös viszonyok iránti javaslat kidolgozására kiküldöttbizottság kisebbségének tagjai által aláírt és az országgyűlésnek beadott külön véleménye.

„1. A magyar korona alá feloszthatatlanul tartozó országok az 1715. 3. és 1791. 10 t. cz. szerint semmi más ország, vagy népnek alá nem rendelt, saját alkotmányával bíró és ennélfogva törvényesen megkoronázott királya által csak saját alkotott és alkotandó törvényei szerint kormányozható, s kormányzatának egész rendszerére nézve független-szabad ország.“

Nézzük a 67-diki törvények ide vágó szavait.

A II. t. cz. 1-ső §-sa így szól: „Magyarország s társországai jogait, alkotmányát, törvényes függetlenségét, szabadságát és területi épségét szentül és szigoruan megtartandjuk s királyi hatalmunkkal mások által is megtartatjuk.“

Ugyanezt még bővebben biztosítja a 3-ik §. és a letett királyi eskü, mely az idézett törvényben szóról szóra olvasható.

A 67-ki XII. t. cz. bevezetése így hangzik: „mely egy részről a birodalmi kapcsolathoz tartozó országok és tartományoknak az 1723. I. és II. t. cz. értelmében együttes és elválaszthatlan birtoklását, másrészt pedig Magyarországnak önálló törvényhozási és kormányzati függetlenségét biztosította.“

Ugyanazon törvény 3. §. azt mondja: „Magyarország alkotmányos közjogi és belkormányzati önállása sértetlenül fentartassék.“ A 24. §-ban pedig e szavak olvashatók: „annak egyik alapfeltételét Magyarország alkotmányának fentartása képezi.“

Ebből a ki olvasni tud, átláthatja, hogy a Deák-párt véleménye következtében alkotott törvény mind arról mit a külön vélemény emleget, bővebben gondoskodott mint az ellenzék. E szerint az ellenvéleménynek más célja nem lehetett mint a nyers és tudatlan emberekkel azt hitetni el, hogy valami kiigazításra volt szükség, a mi, ha úgy volna, valóban a tiszta hazafiság határát kissé átlépné.

Az 1791-i 10. t. cz.-re hivatkozni ma nem lehet, mert ez azt mondja, a mi a külön vélemény 5 pontjában is említetik, hogy Magyarország más országok és tartományok módjára ne kormányoztassék (ne ad normam aliarum provinciarum gubernetur).

Ennek 1791-ben (mint a 12. t. cz. is mutatja) a volt értelme, hogy abszolút hatalommal és patensek által mint a Lajthán tul történt, országunk ne kormányzottassék. De ma, midőn amazok is Ausztriában alkotmányt nyertek, a lenne értelme: hogy Magyarország ne kormányzottassék alkotmányosan mint a többi országok, hanem abszolút hatalommal, patensek által.

De ezen törvényre azért sem hivatkozhatunk, mert az dicasterialis kormányt emleget, mely sem felelős sem független nem volt; ma pedig felelős független ministeriumunk van; mit az 1791-iki államszerkezettel felcserélni gyarlóság volna.

„2. Azon kapcsolat, mely egy részről a magyar korona országai már részről Ő Felségének többi orszá-gai és tartományai között jogilag fennáll, az 1723 1. 2. t. czikken alapszik, melyek Magyarországra nézve a *pragmatica sancti*ót képezik.“

Ezen pont az 1867-ik évi XII-ik törvény-czikk 1-ső §-ának másolata, egy pár szó felcserélésével, mely a dolog lényegét épen nem változtatja meg. Eztehat a törvénytől egy hajszálnyit sem tér el.

Ezen inkább különöz, mint különvélemény tehát olyformán hangzik, mintha azt mondaná: kétszer kettő nem négy, hanem négyszer egy a négy.

„3. E szerint a magyar korona országai és Ő Felségének többi országai s tartományai között semmi más kapcsolat nem létezik, mint az uralkodónak ugyanazonossága s az egyedül erre alapított, az uralkodó háznak, az 1723-ik 2. t. cz. 5. 6. 8. §§. által trónöröklésre jogosított ágai kihaltáig terjedő feloszthatlan s elválhatlan birtoklás.“

„4. Ezen jogalapot nem változtatta meg azon körülmény, miszerint az egy közös uralkodó alatt álló magyar korona országai és Ő Felsége többi országai s tartományai feloszthatlan s elválhatlan együtt-birtoklásának a *pragmatica sanctio* által lett megállapításából önként következik, hogy a közös fejedelemnek az említett együtt birtoklandó országok s tartományok birtokában megvédeése, vagyis a közös biztonság, s annak fentartására a kölcsönös védelem, a *pragmatica sanctio*nak egyik főczélja volt.

„5. Mert a *pragmatica sanctio* midőn megállapította a Habsburg-ház nőága trónöröklésének jogát, rendét és határát, s ennek folytán kimondotta, hogy azon országok és tartományok, melyek akkoron egy közös uralkodó alatt állottak, a megállapított öröklési rend szerint feloszthatlanul s elválhatlanul együtt-birtoklandók, határozottan kikötötte egyszersmind azt is, mint a *pragmatica sanctio* elfogadásának föltételét: hogy az együtt-birtoklásnak az örökösödési törvényben meghatározott tartama alatt is Magyarországnak állami függetlensége, közjogi és kormányzati önállása sértetlenül fentartassék, és az más országok és tartományok módjára ne kormányztassék.“

„6. Nem változtatta meg ezen jogalapot azon körülmény sem: hogy Ő Felsége a legmagasb királyi trónbeszéd szerint legközelebb alkotmányos jogokkal ruházta fel többi országait; mert az 1723: 1. 2. t. czikkeiben megállapított *pragmatica sanctio* kétoldalu állami alapszerződés Magyarország s a Felséges uralkodóház között, melynek föltételei az uralkodónak egyoldalu tényével meg nem változtathatók; azon viszonyok tehát, melyek a magyar korona országait s ő Felsége többi országait s tartományait a *pragmatica sanctio* alapján a feje-

delem u gyanazonságánál fogva közösen érdeklik, emezek jogi viszonyainak a közös fejedelem irányában lett megváltozása után is, csak a magyar korona országai jogainak épségbent-tartásával rendeztethetnek.“

Ha a különvélemény ezen négy pontjának valami értelme volna, s a kapcsolat csak a birtoklás és az uralkodó ugyanazonosságában állna: akkor ezen kapcsolat gyakorlatilag a következő képzelenséget fejezné ki.

Austria alkotmányt nyervén a császár többé nem rendelkezhetik az odaváló nép vére és erszénye felett a reichsrath beleegyezése nélkül. Mi tartozunk Austriát védeni, de minket csak a császár tartozik védeni. Ha pl. Magyarország az orosz által megtámadtatik az osztrák császár eljő ugyan védelmünkre, de minthogy a reichsrath tetszése szerint megtagadhatja neki a katonát és pénzt eljő a császár üres erszénnyel s katona kíséret nélkül stb. Ezen kölcsönös védelmet szépen megköszönjük; de nem vállalhatjuk el.

A fenebbi példa által meg van a 6-ik pont azontéves állítása is czáfolva, miszerint a baloldal azt hiszi, hogy a birodalom másik felének adott alkotmány a *pragmatica sancti*óban rejlő jogalapöt nem változtatta meg.

Ez oly gyarló állítás, mintha valaki azt mesélné, hogy a katona fegyverét elajándékozván, fegyver nélkül is annyi eredményt vivhat ki, mint előbbi jól felfegyverkezett állapotában.

Azon személyes kapcsolat melyhez az ellenvélemény a 36-ik pontja szerint is buzgón ragaszkodik, nem felelős személyre vonatkozik; tehát absolutismust fejez ki.

E tulnyomólag absolut hatalmu kapcsolatban rejlett azon veszély forrása, mely negyedfél század

folytán, nemzetközi, szövetségi és belügyi függetlenségünket az abszolút hatalom tulsúlyával szakadatlanul fenyegette, s minket egyenjogosságunk mellőzésével gyámnoksága alá venni iparkodott.

Megfoghatatlan, hogy midőn az abszolút hatalom ezen kapcsolat veszélyességét önkényt megszüntette: találkozik népképviselő ki tán öntudatlanul annak visszahelyezésére törekedik!

Eddig a kényszerűség erőltetett a kérdéses kapcsolatra, mert szövetséges társunk e kapcsolat gyámsága alatt volt. Ma, midőn a gyámság az abszolút hatalommal együtt megszűnt létezni: önkényt vetnök magunkat gyámság alá, ha ügyünk közvetlen elintézése helyett; azt oly közvetítőre biznók, ki senkinek sem felelős.

A mi az itten és számos más pontokban dicséretreméltó feltékenységgel emlegetett független önállóságot illeti, szabad legyen egy két észrevételt kockáztatni.

A függetlenség oly viszonylagos eszme, mely az adott körülményektől van feltételezve.

A polgárosodott állapotban élő embert a törvény korlátozza némely természet szerinti — de a polgárosodással össze nem férő — jogának gyakorlatában; eszerint függetlenségének egy részét feláldozza ép azért, hogy a törvények határán belől annál önállóbb, függetlenebb lehessen.

Ha a nemzetközi küzdtéren erőnk a mértéket meg nem üti; szövetséges társra vagyunk utalva; mely a méltányosság alapján bizonyos jogokat nyújt és kötelezettségeket szab ránk. Ezen kötelezettségek korlátozzák ugyan függetlenségünk egy részét azért, hogy függetlenségünknek többi része annál inkább biztosítva legyen.

Magyarország függetlensége ennélfogva nem veszélyeztetik, ha szabad akarata szerint bizonyos

szövetségi kötelezettséget vállal magára, azért, hogy nemzetközi függetlensége ezáltal nagyobb legyen, sőt épen az bizonyítja önállóságát, hogy akarata szerint intézkedhetik sorsa felől. Csak akkor lenne szövetségi viszonyunk veszélyes, ha szövetségesünk tulnyomó hatalommal bírna, s szabálytalan szövetségünket arra használná, hogy akarata ellenére is kötelezettséget szabjon elénk. Amitől azonban az absolutismus elenyészte s ügyünk szabályzása után félünk többé nem lehet.

Az önállóság szerény véleményem szerint csak addig terjed: hogy rólunk, beleegyezésünk nélkül más ne rendelkezhesék.

Nehéz dolog a balközép vezetőiről feltenni, hogy a kérdéses négy pont tarthatlanságát nem tudták; ily szellemi gyengeséget rájuk fogni nem lehet. De még nehezebb azt feltenni, hogy tudták, mert akkor a haza szent ügyével játékot űztek. Egyik eset annyi homályt vet rájuk mint a másik.

7. Miután azonban az országgyűlés m. é. Februárhó 24-én kelt válaszfeliratában már kijelentette: hogy szorosan ragaszkodván a *pragmatica sanctio* minden pontjaihoz, nem akarhatja, hogy annak egyik fő célja a közös biztonság elérhetetlen legyen; — kijelentette továbbá, hogy figyelembe veendő Ő Felségének azon bölcs és igazságos elhatározását, mely szerint többi országait s tartományait is alkotmányos úton akarja kormányoztatni; — és valamint 1861-ben is már kimondotta, érintkezni akar azokkal esetről esetre, mint alkotmányos népekkel, s mint önálló sza-

bad nemzet más önálló szabad nemzettel, hazánk függetlenségének s az ő függetlenségüknek megóvása mellett.

Ezen pontban s a következőkben megtagadja az ellenvélemény az előbbi négy pontját; elismeri, hogy a közös biztonságot nem szabad lehetlenné tenni. (Igen, de ha csak az uralkodó ugyanazonossága képezi a kapcsolatot, akkor a biztonság részünkre lehetetlen). Elismeri, hogy a többi országoknak adott alkotmány bölcs és igazságos határozata figyelembe veendő, és hogy azon országok szabad népével érintkezni akar.

De ha ezt helyesnek tartja, mire való volt a 3-ik pontban azt állítani, hogy az uralkodó azonosságán kívül semmi más kapcsolat nem létezik? s mire való volt a 6. pontban azt mondani, hogy az eddig abszolút hatalom alatt álló népeknek adott alkotmányosság a régi jog alapot nem változtatta meg? hisz ez kézzel fogható valótlanosság.

Köszönjük az eféle őszinteséget, ennek bizony az igazi neve olyas valami, mit sokan álokoskodásnak nevezhetnek.

8. Ezen szempontokat tekintettük irányadóknak; midőn azon viszonyoknak, melyek hazánkat Ő Felsége többi országaival s tartományaival az uralkodó személyének ugyanazonosságánál fogva közösen érdeklik, megállapítása és miként kezelése iránt véleményünket előterjesztjük; mielőtt azonban ezt tennők, előlegesen a következőket jegyezzük meg:

1-ör A *pragmatica sanctio*-ból Magyarországra háramló köteleességek csak azon esetben tartathatnak létezőknek, ha Magyarország irányában is teljesítve lesz mindaz, a minek törvényeink értelmében Magyarországot illetőleg teljesíttetnie kell.

2-or. A magyar korona országainak ez esetben is csak fejedelmük, illetőleg az uralkodóház, — nem pedig a velük egy uralkodó alatt álló országok és tartományok iránt vannak köteleességeik.

3-or. A magyar korona országait Ő Felsége többi országaival közösen érdeklő viszonyok azok kezelésének módja csak a törvényesen egybegyűlt magyar országgyűlésnek s a törvényesen koronázott magyar királynak közös megegyezésével alkotandó törvény által állapíthatatnak meg

4-er. Mind az, a mi a közösen érdeklő viszonyok tárgyában megállapítandó lenne, tetteleg életbe nem léphet mindaddig, míg

a) Magyarország alkotmánya és területi ép-sége tetteleg életbe nem lépett.

Ezen pontnak első szakasza, miután alkotmányunk visszaállított, pusztá frásis, mire az első pontokban megtalálható a felelet.

A második szakasz visszarecidivázik a harmadik pont betegségébe s alig mondja ki a pont bekezdésénél, hogy a többi országokkal közös viszonyokat „megakarja állapítani“ (azaz: szabályozni), s a 7-ik pont ellenére azonnal azt mondja, hogy neki bizony ezek irányában semmi kötelessége sincs. Ha kötelezettséget nem ismer, minek akar érintkezni, hisz az ígért megállapodás szükségkép kötelezettséget von maga után?

S lehet-e szabad egyezkedésnek nevezni azt, ha a különvélemény a másik szabadfélre holmi előleges feltételeket rádiktál?

A harmadik szakasz oly külön vélemény, mely már teljesezésbe ment dolgot követel (lásd az 1867. II. és XII. t.cz.)

A 4-ik szakasz ismét azt követeli mit az 1867. II. t. cz. 3-ik §-a tartalmaz s a mi legnagyobb részt a deákpárt fáradozásai által ténynyé vált; csak a katonai határ-vidékre nézve van még kivétel; erre nézve a deákpárt átengedi a tért a külön-véleményezőknek, melyen bebizonyíthatják, hogy valahára valamit tettek. Csak arra figyelmeztetjük, hogy akkor dicsérendjük meg, ha eredményt mutatnak fel.

Egyébiránt ne feledjék, hogy azzal horvát atyánkfiai háláját fogják kiérdemelni, ha a katonai végvidéket a közös hadügyministerium hatósága alól kisegítendik. De arra vigyázzanak, hogy ezuttal egy Mileticset se vigyenek horvát testvéreink nyakára.

„9. A mimára közösen érdeklő viszonyokat illeti, ezek — a *pragmatica sanctio*t kiindulási pontul mind Ő Felsége mind az országgyűlés elfogadván, — a következők:

1-ör. Azon külügyek, melyek mind a magyar korona országait, mind Ő Felsége többi országait és tartományait illetik.

2-ör A közös biztonságnak fentartására szükséges védelem.“

Ezen pont temérdek tétovázás után a közösügyet elfogadja s olyannak a kül- és hadügyet nyilvánítja. A ki tehát az 1867-iki XII. t. czikk 6. 8. és 9-ik §-át olvasta, meggyőződhetett, hogy e pont nem külön-vélemény hanem a deákpárti alap elfogadása.

„10. Ezekre nézve fenhagyva Ő Felsége többi országainak és tartományainak őket illetőleg a saját részükreli alkotmányos intézkedést: a ma-

gyar korona országainak részéről következők lennének megállapítandók.

Itt a különvélemény a különzködés tetőpontján áll! Közös ügyet ismer el de csak úgy, hogy külön-külön lehessen felőle mindkét félnek határozni. Ha azután a két különhatározat végre még közbenjárók által sem jönne egyetértésig: mi lesz akkor? talán a mi 48-ban történt? Biz ez ismét fából készült vaskarika.

A különvélemény 7-ik pontjában mint szabad nemzet, szabad nemzettel akar érintkezni; de lehet-e szabad nemzetről azt feltenni, hogy a más fél neki ismét saját külön akaratából folyó feltételeket szabjon eléje?

I. A külügyekre nézve:

„11. A magyar korona országai külügyeinek vezérlése Ő Felsége királyi jogaihoz tartozik; azoknak egyéb országaitól s tartományaitól független önállását azonban Ő Felsége külügyi érintkezéseiben minden alkalommal nyilvánítani, és elismerésre juttatni fogja.“

„12. Ő Felsége minden külügyekben a személye mellé rendelt magyar felelős ministert mindig, hadüzenet, bébekötés, vagy más nemzetközi szerződések kötése alkalmával pedig az összes magyar felelősministeriumot is meghallgatandja.“

„13. Ő Felségét követői és meghatalmazottai a külhatalmasságoknál mint osztrák császárt és magyar királyt képviselik; s azért azoknak meghatalmazványaikban, valamint minden nemzetközi szerződésekben, s a külügyekre vonatkozó jegyzékekben és más kiadványokban az osztrák császári czim mellett a magyar királyi czim is,

nem csak az okiratok bevezetésénél és ratificatiojánál, hanem azok szövegében is mindig használtassék, s minden külügyi kiadványoknál és jelvényekben az osztrák császári mellett, a magyar állam-pecsét, illetőleg czimer is alkalmaztassék.

„14. Jogában áll Ő Felsége magát egyedül saját ide vonatkozó jogainak gyakorlása végett a külügyi tárgyalásokban az uralkodóház ministere által helyettesített, ki sem Magyarországnak, sem Ő Felsége többi országai és tartományainak ministere nem lehet. Akár személyesen, akár ezen helyettese által vezérelje azonban Ő Felsége a külügyeket, minden okmányoknál az oldala mellé rendelt magyar felelős minister ellenjegyzése is szükséges, a mi nélkül azok Magyarországra nézve érvénynyel birni nem fognak.

„15. Mind az Ő Felsége személye mellé rendelt felelős magyar ministernek, mind az összes magyar felelős ministerium tagjainak Ő Felsége előtti nyilatkozatairól, vagy az uralkodóház ministerével folytatott tárgyalásaikról hiteles jegyzőkönyvek fognak vezetett, melyek Magyarországi országgyűlésének kívánatára az illető okiratokkal együtt, — a mennyiben ezeknek közlése a magyar korona országai és Ő Felsége többi országai és tartományai érdekének sérelme nélkül történhetik, — előmutatandók.

„16. A nemzetközi szerződések — a mint a magyar korona országainak és Ő Felsége többi országainak és tartományainak érdekei engedik — azonnal tudomás végett közlendők Magyarország országgyűlésével, s ha kereskedelmiek, vagy akár a magyar korona országaira, akár azok

egyes polgáira valamely terhet vagy kötelezettséget hárítanak, vagy a magyar korona országai területének határait változtatnák meg, csak Magyarország országgyűlésének jóváhagyása után foganatosíthatók.

„17. Mihelyest egyébiránt Magyarország alkotmánya tétleg visszaállítva lesz, s Ő Felsége többi országai és tartományai is valódi alkotmányt nyervén, e részbeni alkotmányos jogaik miként gyakorlására nézve nyilatkozhatnak, kész lesz az ország arra, hogy a közös fejedelem vezérlete alatt álló küügyek kezelésének egyszerűsítése és könnyítése czéljából a jegyzékek váltása, a külföldi képviseltetés, és a más hatalmak képviselőivel való érintkezés módjára nézve Ő Felsége többi országaival és tartományai-val mint függetlenszabad ország más függetlenszabad országgal, az ország fenn elősorolt jogainak sérelme nélkül időnkint egyességre lépjen.“

Alig hangzott el a különvélemény 10. pontja, melyben a kül- és hadügyet mindkét ország külön határozatára bizza: sennek ellenére a 17-ik pontban a két független országnak egymással egyességre lépését ajánlja, azonban oly feltételeket dictál ezen egyességre, melyek vagy az egyetértést, vagy legalább annak czélszerűségét kérdésbe hoznák.

A 11-ik pontban ismételt függetlenség már az 1-ső pont alatt bővebben biztosított a II. és XII. törvény által, ez tehát csak ismétlésnek te-

kintendő. De azon passus, melyben a külügyi érintkezésbe a királyt magát bele vegyíteni gondolja, diplomatikai járatlanságot árul el. A diplomácia ösvényei sokkal sikamlósabbak mint sem, hogy arra a fejedelmnek saját magok kívánnának lépni; sőt a külügyministerek sem szoktak rendszerint egymással közvetlenül érintkezni, hanem mindenik az illető udvarnál levő meghatalmazott közege által nagyon is közvetve eszközli érintkezését. Ez a divatozó gyakorlat és ez fontos indokokkal van igazolva.

A 14-ik pontban az említettik, hogy a király magát az uralkodóház ministere által képviseltetheti ha a magyar udvari minister ellenjegyzése is hozzá járul!

Ezen pont gyakorlati értelme az, hogy az uralkodóház ministere minden esetre közösminister mindaddig, míg az uralkodóház közös lesz; de sem egyik sem másik országgyűlésnek nem felelős. Innen világos, hogy az Ő Felsége személye körül tartózkodó magyar minister ellenjegyzése ily helyzetben tökéletesen illusorius dolog, mert ha a nemfelelős uralkodóházi minister azt mellőzni akarja, ezen hiányért egyik külhatalmasság sem fogja közleményét érvénytelennek tartani.

A különvéleményező urak feledik, hogy az ellenjegyzés hiányát a belügyekben azzal lehet ellenőrizni, hogy az illető leirat nem teljesített; de ellenőrzés a külügyekben nem eszközölhető, tehát a külügybeni ellenjegyzés pusztáhang.

E szerint a különvélemény nemfelelős közös ministert javasol; a deákpárt pedig a 67-iki XII. t. cz. 8. 27. 44. 50. és 51.

§§-ai szerint közös, de felelős minis-
terre bizza a közös ügyek kezelését.

A balközép tehát — nem akarva is —
a dolgok természeténél fogva — közösmi-
nistertjával felelősség nélkül, s kö-
zegei által a sajtóban azt kiabáltatja, hogy nem
kell közösügy, nem kell közösministerium!
megfelel-e ez, az őszinte hazafiság követelmé-
nyének?

A 13 pont oly dolgokat emleget, melyeket a
deákpárt, habár nem első napon, mert mindent
egy napon egyszerre nem lehet elővarázsolni, de
végtére mégis a többségi kormánynyal maga esz-
közlött ki.

A 15. pontban azt sürgeti az ellenvélemény,
hogy a magyar ministerium tagjainak Ő Felsége
előtti nyilatkozatairól jegyzőkönyv vezettessék, s
az országgyűlésnek kíváratára közöltessék.

Hogy a ministerek fontosabb teendői jegyző-
könyvbe, vagy más alakú iratba foglaltassanak,
arra nem szükség törvény, s hogy a hivatalos iratok
az országgyűlésnek kíváratára előterjesztessenek,
arra ismét nem szükség törvény, mert arra elég az
1848-ki III. t. cz. 30. §-a. De mit használ mind
ezen sok szőszaporítás, ha a különvélemény az or-
szág külügyeit a nem felelős királyra vagy
annak nem felelős házi ministerére
bizza, ezek bizony mindéáltal nem válnak fele-
lőökké, s a különvélemény értelme a lesz, hogy
nessze semmi fogd meg jól! Referálhat a felelős
minister az országgyűlésnek bármit, ha a nem
felelős külügyér azt tehet, a mit akar.

A 16. pont nem különvélemény, hanem az
idézett 67. XII. t. cz. 8-ik §-ának ismétlése, mely
igy hangzik: „Ennélfogva a birodalom diploma-
tikai és kereskedelmi képviseltetése a külföld irá-
nyában és a nemzetközi szerződések tekintetében

felmerülhető intézkedések mind két fél ministeriumával egyetértésben és azok beleegyezése mellett a közös külügyminister teendői közé tartoznak. A nemzetközi szerződéseket mindenik ministerium saját törvényhozásával közli.

A 17-ik pontban mind lerontja azt, mit eddig építeni akart, mert ha az osztrák tartományokkal egyezkedni akar, akkor csak nem fogja saját eszméit rájuk dictálni, hanem fog alkudni a körülményekkel s egyezkedni úgy, a mint a helyzet engedi.

Ezen hét pont összehasonlításából akár gyakorlati gyarlóságát, akár következetességi gyöngeségét tekintve, ismét azon meggyőződésre kell az olvasónak jönni, hogy a balközép nincs magával tisztában, nem tudja mit akar.

„18. A külügyi kezelés költségeinek fedezésére megkívántató összegeket a magyar ministerium előterjesztésére az országgyűlés évenként megállapítandja.“

Ezen pont oly impraetikus mint a 10-ik pont, s fonákosságát a 27. 28 és 29-ik pontnál is megújítja. Megfoghatatlan hogy közös ügyet mikép lehessen külön elintézni sikerreményében. Ez az észszel ellenkezik, mit az ellenvélemény is azzal tanusít, hogy számtalan ingadozásai után a 28 és 31-ik pontban oda jut, hogy a két ministeriumot és illetőleg a két országgyűlési bizottságot meghatalmazza egyességi javaslat létrehozatala végett. De arról nem gondoskodik, hogy mi történjék akkor, ha az egyesség nem sikerült, vagy ha az egyik országgyűlés az egyességi javaslatot el nem fogadja?

Ezt engedelemmel megmondom én. Vagy kardra szálunk; vagy békebirót bizunk meg, úgy mint a deákpárt a delegatió által tette; s azután ez dönt, hívják azt önök a mint

tetszik antidelegationnak, vagy bárhog, de a dolog máskép alkotmányos uton nem dönthető el. A harmadik mód a király határozószava; de ezt évenként használni az absolutismus felé vezetne.

„II. A közös-biztonságnak fenntartására szükséges kölcsönös védelemre nézve.“

„19. Magyarország törvényes királyát jogai-ban minden kül-megtámadás ellen a törvények rendelete szerint megvédeni mindig kész leend, de továbbá is fentartja magának, hogy a védelem esetének beállta és annak miként teljesítése felett, a fennálló törvények értelmében az országgyűlés határozzon.“

„20. A magyar korona országainak hadserege Ő Felségének legfőbb parancsnoksága alatt áll. Belső-vezetere nézve minden fegyvernemekkel segédosztályokkal és intézetekkel ellátandó és jelvényein a magyar állam czimert és színeket viselendi.“

A 9-ik pontban elismerte a különvélemény a hadügy közösségét, a 19. és 20-ikban csak a magyar királyt védi Magyarország és a magyar hadsereg. Én azt hiszem, hogy ezen különvélemény a mértéket sehogy sem üti meg, mert ha mi csak a magyar királyt védjük, akkor az osztrák nép nem lesz hajlandó Magyarországot védelmezni.

Azután oly igen elavult kívánság is bántja ezen pontszerzőit a mi valóban derűtségre készítet.

Ha csakugyan úgy kellene a védelemnek törtennie, mint a 19 pont ohajtja s előbb a „védelem esetének beállta s annak mikénti teljesítése felett az országgyűlésnek“ minden áron határoznia kellene: akkor biztosíthatom a baloldalt, hogy az ellenség fogna a Sándor-utczában végzést hozni, s ily esetben a különvélemény nem sokat fogna hasz-

nálni, ha ezerszer ismételtetnék is az ország törvényes önálló elvülhetetlen függetlensége.

Ma t. urak, mint önök is jól tudják de szándékosan ignorálják, távirdák vasutak s gyorspuskák segedelmével harcolnak, mi a táblabíró politikával nem fér össze; mert higgyék el, hogy míg az országgyűlés összejő, egy kis oppositio után határoz talán külön véleményt, s azután engedelmet ad a védelem mikép teljesítésére: addig az ellenség a nyakunkra jő, s feleslegessé teszi az engedélyezett védelmet.

A 20 pont a belszervezetről és a fegyverekeli ellátásról gondoskodik. Ép azt teszi a 21-ik pont és a 22-ik pont a) szakasza Ugyan hány-szor kívánja még ezen tárgyakat ismételni; talán azért kétkedik önmagában, mert e két pontot is a 67. XII. t. cz. 11. és 12-ik §.-a utánzásával készítette?

Innén látható, hogy az egész különvélemény sem beltartalomra sem szerkezetre nézve nem alapos, mindkét irányban határozatlan és magamagával folytonos összeütközésben lévén, hol elé, hol hátra ingadozik, sem meleg sem hideg, szóval: nincs tisztában, hogy mit akar.

„21. Mindazokban, mik a végrehajtás körében a magyar korona országai hadseregének vezérletére, vezényletére és taktikai belszervezetere vonatkoznak, Ő Felsége maga, vagy az általa egyedül saját ide vonatkozó jogainak gyakorlása végett helyettesítendő főhadparancsnok által, a magyar honvédelmi, illetőleg az 1848: III. t. cz. 8-ik §.-ának esetében, a személye mellé rendelt magyar felelős minister ellenjegyzése mellett intézkedik; Magyarországon csak oly

rendeletek lévén végrehajtandók, melyek saját minsterének ellenjegyzésével vannak ellátva.,,

Ezen pontban lemásoltatik a 67: XII. t. cz.

11. szakasza és hozzátoldatik az 1848: III. t. cz.

8 §-a a mi a különvélemény nélkül is érvényes.

Ez tehát felesleges szószaporítás.

„22. Minden egyebekre nézve azonban az ország külön intézkedési jogát, úgy törvényhozási, mint kormányzási tekintetben, a hadügyre vonatkozólag is, törvényeink értelmében magának tartja fen. A többek között jelesen:

a) A magyar korona országai hadseregének időnkinti kiegészítését, az újonczok megajánlásának jogát, a megajánlás föltételeinek s a szolgálati időnek meghatározását, úgy szintén a katonaság elhelyezését, élelmezését és felszerelését illető intézkedéseket eddigi törvényeink alapján mind a törvényhozás, mind a kormányzat körében.

b) A magyar korona országai védelmi rendszerének megállapítását, melynek újabb szabályozása, vagy átalkítása a magyar korona országaira nézve azontul is mindenkor csak a magyar törvényhozás útján fog megtörténhetni.

c) Saját törvényhozása, illetőleg kormányszata útján intézkedést hadserege egyes tagjainak mindazon magyarországi polgári viszonyai, jogai s kötelességei felett, melyek nem a katonai szolgálatra vonatkoznak.“

Ezen pont a) szakasza fogalmazási változattal az 1867: XII. t. cz. 12. §-ának utánzása,

a b) pont a 67. XII. t. 13 §-ának szintén utánzása azon változtatás mellett, hogy a törvény

a közösség alapján a két fél előleges megállapodását határozza; a különvélemény pedig saját 9-ik és 14-ik pontja ellenére a közösséget és a megállapodást ignorálja.

a c) pont a 67-iki XII. t. cz. 11. §-ának ismétlése stylusi változtatással.

„23. A magyar korona országainak hadserege béke idején mindig azok területén tartandó.“

Ezen pont a 22-ik pont a) szakaszának variációja, mely az 1867. XII. t. cz. 12. §-a ismétlésével azt tartalmazza, hogy a katonaság elhelyezése az ország intézkedési jogához tartozik:

„24. A magyar koronának alattvalói honvédelmi kötelességüknek a törvény értelmében teljesítésében csak a magyar korona országainak hadseregéhez soroztathatnak.“

Ezen pont szintén csak ismétlése a 22-ik pont a) szakaszának és 67. XII. t. cz. 12. §-ának, mely szerint az ujonczok megajánlásának feltételei az ország jogához tartoznak.

„25. A magyar korona országai hadseregének mind al, mind főtisztségeire — ide értvén a tábornokokat is — azon országoknak szülöttei alkalmaztassanak.“

E pont a 48: III. t. cz. 8-ik §-ának oly módosítása, mely a 67: t. cz. 12 §-ával is eszközölhető, azonban ez egy észrevétel megállhat, mert helyes.

„26. Őfelsége magyar korona országai hadseregének azok területén kívüli alkalmazását csak az 1848:3. t. cz. 8. §-ban megállapított módon, — más, ahhoz nem tartozó katonaságnak a magyar korona országainak területére való behozását, és itteni alkalmazását pedig a törvények rendelete szerint, csak az országgyűlésnek megegyezésével határozhatja el.“

E pont felesleges ismétlése a 22-ik pont a) szakaszának és a 67-iki XII. t. cz. 12 §-ának, mely a katonaság elhelyezését az országra bízta a nélkül, hogy az ország intézkedésére ellenjegyzést szükségesnek látott volna. Egyébiránt a 48: III. t. cz. 8. §-a a maga helyén ugyis érvényes akár felemlíti az ellenvélemény akár nem. A nem magyar katonaság behozását valószínűleg csak béke idejére kívánja az országgyűlés beleegyezésétől feltételezni; mert ha azt háborus viszonyok közt is ohajtáná; a 19 pontra adott észrevétel ismétlésének lenne helye.

„27. A magyar korona országai hadseregének mindennemű költségeit mind béke, mind háboru idején a magyar ministerium előterjesztésére évenként az országgyűlés állapítja meg.“

„28. A 18-ik és 27-ik §-ban említett kül- és hadügyi költségeknek előleges felvetését a magyar ministerium évenként Ő Felsége többi országai s tartományai ministereivel folytatandó előleges értekezés mellett készitendi el, s a magyar korona országainak egyéb állam költségei felől készitendő előleges költségvetéssel együtt elhatározás végett évenként indokolva az országgyűlés elébe terjesztendi.“

„29. Az előző 28-ik §. szerint országgyűlésileg megállapított összegek a magyar ministerium által behajtatván, az illető külügyi pénztárba időnként rendesen átszolgáltatnak, illetőleg pedig rendeltetésük céljaira a magyar honvédelmi minister által fordittatnak.“

Ezekre nézve a 18-ik pontra tett észrevétel alkalmazandó.

„30. A magyar korona országai részéről a külügyi pénztár feletti ellenőrködést az Ő Felsége személye mellé rendelt minister gyakorlandja; s az erről szóló számadások is, megvizsgálás végett a

magyar ministerium által évenként az országgyűlés elébe terjesztendők.

A 11—17. pont alatt láttuk, hogy az ellenvélemény a külügyet felelősség nélküli miniszterre bizza és hogy külügyekben az ellenjegyzés hatástalan. Az ott mondtak a külügyi pénztárra is alkalmazandók.

A külügyi pénztár számadásai ezen pont szerint a magyar országgyűlés által lennének megvizsgálандók! Igen, de a külügyi pénztár az osztrák fél pénzét és költségeit is kezelendi. Kiváncsi volnék rá, hogy mikép főgná országgyűlésünk kitalálni, hogy a párisi vagy londoni követségre fordított kiadási tételekből mennyi érdeklí magyarországot? vagy talán minden tételt úgy kellene szerkeszteni, hogy ennyi meg ennyi magyar, ennyi meg osztrák pénz?

„31. A 18-ik és 28-ik §§-ban említett kül- és hadügyi tárgyakra vonatkozó oly kérdések iránt, melyekre nézve a Magyarország országgyűlésén s Ő Felsége többi országainak s tartományainak alkotmányos törvényhozásában az illető ministeriumok előterjesztéseire létre jött megállapodások eltérnek egymástól, az ország az egyetértésnek elérhetése végett, késznek nyilatkozik arra, hogy mind Magyarország országgyűlése, mind a többi országok és tartományok említett alkotmányos törvényhozása — bár melyiknek felszólítására. — saját kebelükből esetről esetre a paritás elvén egy javaslat-készítő küldöttséget válasszanak, mely két küldöttség az egyetértés létrehozását megkísértse, és javaslatát, vagy — ha egyező értelemre nem juthat — az eltérő javaslatokat további tárgyalás s elhatározás végett az őt kiküldött testülethez jegyzőkönyvei kíséretében beadja.”

„32. Ezen küldöttségek felváltva Pesten vagy Ő Felsége többi országainak s tartományainak

önmaguk által, Ő Felsége beleegyezésével kijelölendő valamely városában ülnek össze.”

„33. Azonban a két küldöttségnek elnökei közösen elnökölnek s a tollat a két küldöttségnek külön tollvivői egyetértve — mindegyik saját nyelvén — vezetik.”

„34. Ezen javaslat-készítő küldöttség üléseiben mind a magyar korona országainak, mind Ő Felsége többi országainak s tartományainak ministerei részt vehetnek; sőt az egyik vagy másik küldöttség kíváratára részt venni, s a megkívánt adatokat, okiratokat és felvilágításokat előterjeszteni tartoznak.”

„35. Ezen küldöttség javaslatai az országgyűlést határozási jogának szabad gyakorlásában nem korlátozzák, s a magyar korona országaira nézve ezen javaslatoknak országgyűlési tárgyalás alá vétele után is, törvény erejével csak azon határozat birand, melyet Magyarország országgyűlése Ő Felsége megegyezésének hozzájárulásával megfog állapítani.”

„36. Egyedül a fentebbi §§-ban tárgyalt viszonyok azok, melyek a magyar korona országait és Ő Felségének többi országait és tartományait — a *pragmatica sancti*ót véve kiindulási pontul — a fejedelem személyének ugyan azonosságánál fogva közösen érdeklik; önként értetik azonban: hogy az ország, önállásánál és függetlenségénél fogva, mindezen határozatokat is Ő Felségének megegyezésével, a többi országok és tartományok hozzájárulása nélkül, bármikor megváltoztathatja; és hogy mindezen határozatoknak érvénye a Felséges uralkodóház trónöröklésre jogogosított mind en ágainak kihaltával, az 1723. 2. t.cz. 11. §-ának értelmében, különben is önmagától megszűnend.”

Ezen pontok czélttévesztett parodiáját képezik a 67. XII. t.cz. 19—51. §§-ban megállapított delegatio intézményének. Hogy miért czélelles a különvélemény; az a 11—17. pont. különösen a 18. pont alatt mutatott meg.

A 36. pontból még kiemelendő, miszerint a különvélemény a bíródalom másik felével úgy akar mint szabad néppel egyezkedni, hogy az egység csak addig legyen érvényes, meddig azt a magyar rész jónak látja, s részünkről azok hozzájárulása nélkül is bármikor megváltoztathassék!! Ha ezen képtelenséget a 11—16. pontok alatt dictált feltételekkel összehasonlítjuk; nehezen találunk a földkerekségén oly szabad népet, mely ily lehetlenítő feltételek mellett képes lenne az alkudozást csak meg is kezdeni. Az oly egység, melyet egyik rész nem tartozik megtartani, egységnek nem mondható.

„37. Vannak azonban oly nagy fontosságú tárgyak, melyekre nézve Magyarország és Ő Felsége többi országainak és tartományainak kölcsönös érdekénél fogva kész lesz az ország arra: hogy önálló intézkedési jogának sértetlen fentartása mellett, Ő Felsége többi országaival és tartományaival, mint önálló szabad ország, más önálló szabad országgal, időről időre kötendő nemzetközi szerződések útján egyetértőleg intézkedjék.“

Ezen pont azt ismétli mit a 67. XII. t.cz. 52. és 59. §-a már elintézett.

„Ilyenek :

III. A közvetett adók, az állam-egyedáruságok, és a kereskedelmi ügy.“

„38. A közvetett adókra és állam-egyedárúságokra nézve Magyarország-nak joga van: saját törvényhozása és kormánya által intézkedni, s e joga kétségbe vonhatlan és jövődre is sértetlen fentartandó.“

Ezt soha senki sem tagadta s a 67-iki XII. t.cz. csak e jognál fogva keletkezhett. De az intézkedési jog nem értelmezhető úgy, hogy ma intézkedjünk, de holnap azt ne tartsuk meg; hanem csak úgy, hogy intézkedési szavunknak az intézkedés ideje tartamára urai is maradjunk. (Lásd a 67. XII. t.cz. 68. §-át).

„39. Kész azonban az országgyűlés arra, hogy ezekre vonatkozólag kölcsönös egyezkedés útján, időről időre, bizonyos évek tartamára oly elvek állapíttassanak meg, melyek lehetővé tegyék a közbeeső vámsorompók vissza nem állítását a nélkül, hogy a magyar korona országai és Ő Felsége többi országai és tartományai, a közvetett adókiránt hozott határozataik által, egymásnak azokból eredő jövedelmeit megsemmisíthessék.“

Ezen pont az 1867. XII. t.cz. 59. és 63. §-ából kölcsönöztetett s attól lényegben nem különbözik.

„40. Azon esetre mindazonáltal, ha az említett elvek iránti kiegyezés most, vagy bármikor nem sikerülne, fentartja magának az ország azon jogát: hogy a közvetett és állam-egyedárúsági adóknak a magyar korona és Ő Felsége többi országaiban megállapítandó díjszabásai között létezendő különbségnek, az ily adóval terhelt áruknak a magyar korona országaiból Ő Felsége többi országaiba és tartományaiba, s azokból ide szállítá-

sánál eszközözendő kiegyenlítése végett a közbenső vámvonat visszaállítása nélkül is zárvonalt állithasson fel.

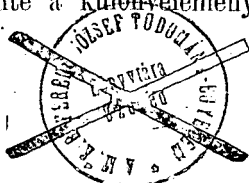
E pont a 67. XII. t. cz. 68. §-ának ismétlése mellett újra azt hozza szóba, mit kétségbe vonni nem lehet, s a szám nélkül felhordott önállóságból szükségképpen foly. Ha egyezkedési jogunk van s meg nem egyezhettünk, maradunk régi csonkítatlan jogunk mellett, ezt a dolog természete mutatja. A mi a pontban előforduló curiosumot illeti, hogy bizonyos esetben a közbenső vámvonat visszaállítása nélkül zárvonat állittassék fel! ezt olyannak tartom, mintha azt mondotta volna, hogy mosd meg a subámat de ne nedvesítsd meg.

„41. Az említett elvek felletti egyezkedés kölcsönös alku és szerződés által történik oly módon mint két egymástól jogilag független ország hasonló egyezkedései történnek; a két félnek felelős ministeriumai t. i. közös egyetértéssel készítsék meg a szerződési részletes javaslatot, és terjesszék azt elhatározás végett, mindenik az illető törvényhozás elé.“

Ezen pont szövegét egy pár synonym szócsere mellett a 67. XII. t. cz. 61. §-ában találja t. olvasónk.

„42. A kereskedelmi ügyekben a pragmatica sanctió, valamint számos egyéb törvényeink szerint is, a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól különálló, azoktól független országok saját felelős kormányuk s törvényhozásuk által intézkedni s azokat vám vonalak által is szabályozni teljes joggal bírnak s a jog jövőre is fentartandó.“

Alig tudni, hogy hányszor és hány alakban ismételte a különvélemény a független önálló in-

tézkedési jogot. Komolyan nem lehet kérdés tárgya az, hogy ha az ország önálló szabad és független, joga is van ennél fogva kereskedelmi ügyeiben intézkedni és vámvonalat felállítani. Mire való tehát a folytonos lázas töprekedés? (lásd a 67. XII. t. cz. 68. §.)

„43. Miután azomban közöttünk és Ő Felségének többi országai s tartományai között az érdekeknek kölcsönös érintkezései fontosak és számosak s a kereskedés szabadsága minden tekintetben jótékony: kész az országgyűlés arra, hogy egyrészről a magyar korona országai, más részről Ő Felsége többi országai és tartományai között számosabb évekig tartandó, bizonyos időszakra olyatén vámszövetség köttessék, melynek tartamára a külkereskedelmi politika, a közös vámszabályzat s a megkívántató nemzetközi kereskedelmi szerződések, a magyar korona országainak és Ő Felsége egyéb országainak és tartományainak területére nézve, illető ministeriumaik közbenjöttével s törvényhozásaik jóváhagyásával előre egyetértőleg megállapíttassanak, egyébiránt ezen közös külvám vonalon belől teljesen szabad legyen a kereskedés a magyar korona országai és Ő Felsége többi országai s tartományai között, s a külvámügy ezen idő alatt mind a magyar korona országainak, mint Ő Felsége többi országainak s tartományainak ministeriumai által mindegyik általt. i. saját területén, egyenlő elvek szerint ugyan de önállólag kezeltessék.“

Ezen pont az 1867. XII. t. cz. 59. 60. 61. 62 és 64. §§-aiból van összeszedve a szavak és szótagok más rendezésével s holmi magától értetődolgozok megtoldásával.

„44. Ezen vámszövetségi szerződés az éveknek melyeknek tartamára kötöttetett lejártával csak mind a két félnek közös egyetértésével lesz megújítható és feltételei, valamint ügyei kezelésének módja is megkötésénél lesznek kölcsönös megegyezéssel megállapítandók.“

Ez magától értetődik s ily különvélemény körülbelül az idővesztéssel egy értelmű dolog.

A 67. XII. t. cz. 59. §-a ezt helyesebben így fejezte ki „időnkint vám és kereskedelmi szövetszövetség köttessék.“ (lásd azon t. 60. 61. 62. §-at is.)

„45. Ezen vámszövetségi szerződés megkötése kölcsönös alku által oly módon történék, mint feljebb a közvetett adók és államegyedáruságok elveire nézve javaslatba tett államszerződés megkötésének módjára nézve előadatott.“

Az az ugy, mint a 67. XII. t. cz. 61. §-sa megállapította, s melyből a különvélemény 41-dik és 45-ik pontja átvétetett.

„46. Minthogy továbbá vannak még a kereskedelmi ügygyel kapcsolatban lévő más fontos tárgyak is, melyeknek elintézése egyetértve czélszerűbb lehet, a magyar korona országai ezekre nézve is önálló törvényhozási s intézkedési joguknak teljes fenntartása mellett mindig készek lesznek Ő Felsége többi országaival s tartományaival, mint önálló nemzet más szabad nemzettel, felelős minis-teriumuknak közbenjöttével s mind a két fél kölcsönös érdekeinek méltányos figyelembe vételével, azon módon, mely a vámszövetség megkötésére nézve feljebb előadatott, attól mindazonáltal elkülönözve

időről időre esetenként kötendő kölcsönös szerződésre lépni.“

E pont még azt sem határozza meg, hogy milyen tárgyról akar még szerződni. Kétségkívül a 67. XII. t. cz. 65. és 66. §-át utánozza; csak hogy az átkölcsönzéskor feledé átvenni a vasutak és pénzügyrendszer iránti törvényes intézkedést, vagyis a fődolgot, melyről szólni akart. Furcsa javítás!

„47. Azon esetre, ha az említett vámszövetségi szerződés most vagy jövőben, meg nem köthetnének: Magyarország országgyűlése a magyar korona országainak összes kül- és belkereskedelmi ügyei iránt, a körülményekhez pékest, minden, úgy törvényhozási, mint kormányzati tekintetben önállólag fog intézkedni, s a magyar korona országai és ő Felsége többi országai és tartományai között a legujabb időig fenállott, s a törvényhozás közbenjötté nélkül törvénytelenül megszüntetett közbenső vámvonalat is, a körülmények úgy kívánván, visszaállíthatja.“

Ezt már a 40-ik pontban is elmondá a közvetett adók szempontjából; — valamint ott, úgy itt is ismétlése a 67. XII. t. cz. 68. §-a lényegének, lényegtelen toldalékkal meg bővítve.

„A mi végre

IV. Az államadósságokat illeti;

48. Magyarországot alkotmányos állásánál fogva oly adósságok, melyek az ország törvényszerű beleegyezése nélkül tétettek, jogilag nem terhelhetik.“

Ez a 67. XII. t. cz. 53-ik §-ának csaknem szóról szóra leírt másolata.

„49. De kijelentettük már ezen országgyűlésen is a legmagasabb trón-

beszédfelküldött válaszfeliratunkban, hogy ha a valóságos alkotmányosság hazánkban és ő Felsége többi országaiban is mielőbb tetteleg életbelép, készek vagyunk, mint már 1861-diki feliratunkban is nyilvánítottuk, azt a mit tennünk szabad és önállásunk s alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvényszabta kötelesség mértékén túl is, méltányosság alapján, politikai tekintetektől megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az abszolút rendszer eljárása összehalmozott. ő Felsége többi országainak jóléte, s azzal együtt a mienk is össze ne roskadjon, s a lefolyt nehéz időknek káros következtései rólunk és róluk elháríttassanak.

A 49. pont a 67. XII. t. cz. 54. §-ának szóról szóra leírt másolata, s tehát nem külön vélemény.

„50. E tekintetknél fogva tehát, s egyedül ezen alapon, kész most is az ország az államadóságok terhének egy részét azon módon, mint rendkívüli esetekben rendkívüli ajánlatok országgyűlésileg mindig tétettek, elvállalni, s ez iránt ő Felségének többi országaival s tartományaival is, mint szabad nemzet szabad nemzettel, felelős minisztériumuknak közbenjöttével értekezésbe bocsátkozni következő feltételek alatt:

1-ször. Az államadóságokból a magyar korona országainak terhére felvállalendő összegnek meghatározása magát Magyarország országgyűlését illetvén, az ez iránti értekezés, oda ne magyaráztathassék, hogy Magyarország az által az állam-

adósságok elvállalása vagy el nem vállalása iránti elhatározásának szabadságáról már lemondott.

2-szor. Az államadóssági ügy mibenlétének, jelesül ezen adósságok valóságos mennyiségének, minőségének, keletkezésük idejének, okainak, hová lett fordításuknak, s az azokból tett befektetéseknek teljes felvilágosítására szolgáló mindenemű adatok, ő Felsége által a magyar felelős miniszterium útján, az országgyűléssel hitelesen és kimerítőleg közöltessenek.

3-szor. A magyar korona országainak terhére felvállalandó adóssági összeg, azok fizetési képességének figyelembevételével ajánltassék meg, s nagyobb összeg annál, melynek terhét a magyar korona országai anyagi erejüknek megrontása nélkül elbirhatnák — semmi esetre ne vállaltassék.

4-szer. Az államadósságokból a magyar korona országainak terhére elvállalandó összeg erejéig, a többiektől elkülönözendő bizonyos tőkeösszegek nevezet szerint jelöltessenek ki s vállaltassanak el.

5-ször. Miután a nyerendő adatok s a fentebbi feltételek alapján, az országgyűlés az államadósságokból a magyar korona országainak terhére elvállalandó összeg iránt nyilatkozandik, az országgyűlésileg hozandó határozat folytán a magyar felelős miniszterium ő Felsége többi országai és tartományainak minisztereivel, a magyar korona országainak terhére átvállalandó államadóssági tőkeösszegek kijelelése iránt értekezésbe fog bocsátkozni, s annak eredményét határozathozatal végett az országgyűlés elébe terjesztendi.

6-szor. Az országgyűlés által elvállalandó államadóssági tőkeösszegeket az ország felelős miniszteriuma által maga önállólag fogja kezeltetni, s az ekképen elvállalandó összegben túl a létező államadósságokból a magyar korona országaira többé

semminemű más teher vagy kötelezettség nem háromolhatik.

Jövőre nézve is ünnepélyesen kijelentetvén:

7-szer. Hogy a valóságos alkotmányosság azon alapelvénél fogva, miszerint az országot saját beleegyezése nélkül adóssággal terhelni nem lehet, jövődre sem fognak a magyar korona országai semmi oly adósságot magukra nézve kötelezőnek elismerni, melynek fölvételéhez az országnak törvényszerűen és határozottan kijelentett beleegyezése hozzá nem járul.“.

Az 50 pont is részben a 67: XII. t. cz. 55 §-ából van leírva; csakhogy 7 oly feltétel toldott hozzá, mely minden haszon nélkül hátráltatta volna a kiegyezkedést.

Lényeges eltérés bennök az, hogy a 67: XV. törvény egy meghatározott kamat járulékot vállalt el; a kölönvélemény pedig tőkeösszeget kívánt elvállalni.

Egyébiránt ezen feltételeket a deákpárt nem használhatta, tudván, hogy dictatori hangon alkudni nem lehet. A mi a feltételeket illeti:

Az 1-ső magától értetik, mert az országgyűlés az ügyben határozott, tehát élt határozható jogával stb.

A 2-ik pont az által teljesítettett, hogy az illető kimutatás a képviselők közt kiosztatott.

A 3-ik feltétel az által teljesítettett, hogy a lajtántuli fél évenkinti 25 millió kamatfizetést előlegesen magára vállalt, azonkívül a visszafizetendő tőkét is egyedül vállalta magára, s a még fennmaradó kamatfizetésből 70%-lit tartott magának; így midőn amazok 114 millió kamatot fizetnek, akkor miránk 29,188.000 és 1,150.000 esik.

A 4-ik és 5-ik feltétel s a 6-ik 1-ső része nem kedvezőbb, mint a 67: XV. törvény, mely bizonyos változatlan évi járulékot vállalt és a soli-

daritástól az országot felmentette; míg a különvélemény tőkét akart elvállalni, miből számtalan bonyodalmak halmozódtak volna az országra.

A tőke elvállalás mellett az ország soha sem lett volna tisztában aziránt, hogy mit tartozik fizetni, mert a tőkék körülbelül száz különböző kötvényekből állanak, melyeknek rendezése óriási munkát igényel.

A 6-ik feltétel második része a 67. XV. t. czikk 1-ső §-ában biztosítva van.

A 7-ik feltétel a 67: XII. t. cz. 57-ik §-ából van lemásolva.

„51. Dalmát, Horvát-Tótországok, a magyar határőrvidék és Fiume, a jelen országgyűlésen eddig képviselve nem lévén, az országgyűlés kijelenti, hogy azt, a mit a közösen érdeklő viszonyokra s a fönnebb tárgyalt egyéb államügyekre nézve is, azok a fentebbi javaslatoknak törvény erejére emelése előtt előterjesztendének, méltányos figyelembe venni, s a mennyiben a közös haza jogai és érdekei engedik, elfogadni kész.“

Az országgyűlés eddig még a magán emberek kérvényeit és indítványait is elfogadta s e szerint semmi kétség nem lehet abban, hogy a Dalmát, Horvát-Tótország Magyar-határőrvidék és Fiumé felterjesztéseit is meleg pártolásba valóban részesítette; s illetőleg részesítette volna, a nélkül, hogy a különvélemény buzdítására legyen szüksége. Az országgyűlés azt maga részére igénybe veheti, hogy ily ötödik kerék-féle figyelmeztetésre soha okot nem adott.

Ezek bizonyítják, hogy a második különvélemény nem egyéb mint a deákpárt műve legnagyobb részének másolata né-mely synómin szavak, vagy szókötések felcserélésével s untató ismétlések megtoldásával, de a hol amattól eltér; kivétel nélkül következtelenséget tartalmaz. Magyarország irattárában nehezen lesz oly állam-okirat, melyben több következtelenség rejlenék.

A III. fejezetben azt mondtuk, hogy az őszinte ellenzék az alkotmány zárköve; de azt sem feledők, hogy az ellenzék őszinteség nélkül önámítás, s lehet veszélyes izgatás sőt cselszövény is. Melyik osztályba tartozik a balközép különvéleménye azt az olvasóra bízom.

Vonjuk össze a két fél eltérő nézetét.

VI. A deákpárt

nem egy személy — nem a király — hanem két politikai külön nemzet közös ügyének tartja a kül és védelem ügyet, s azon költségeket, melyek nélkül ezen ügyek nem létezhetnek.

A józan ész bizonyítja, hogy közösügyet a felek külön zárkozása mellett egyetértés reményében kezelni nem lehet; s ezen kényszerűségnél fogva a deákpárt közös, de felelős ministeriumot állított fel a közösügyekre nézve.

A felelősség üres hang, ha nincs ki érvényesítse. Jól jegyezzük meg, hogy a felelősség érvényesítése nem törvényhozási, hanem végrehajtási műtétel.

A két törvényhozó test ezen ellenörködést közvetlen azért nem gyakorolhatja 1-or mert különválva az érdek különbségénél fogva, egyik a másik törekvését hatálytalanná tehetné; 2-or mert együtt működve az egybeolvadás veszélyének van kitéve; 3-or mindkét esetben adminisztratív műtéttelre degradálná önmagát.

Ezek tekintetéből azt javalta, hogy mindkét törvényhozás harszámbu bizottságot válasszon saját kebeléből. Ezen delegált bizottságok törvényhozásra nem, hanem arra hatalmaztattak fel: hogy a már meglevő törvények végrehajtása felett őrködjenek; a közös ministereket szükség esetében feleletre vonhassák s perbe is fogathassák, a közös költségeket törvényes arányban megállapíthassák s ha valamely közös érdekű tárgyban egyetértésre másképp jutni nem lehetne a közös szavazat által békebirói hatalmat gyakorolhassanak; s így a két fél erőszakos összeütközése megelőztessék.

A delegatiók együttműködése soha összeolvadást nem szülhet, mert törvényhozó hatalommal nem bírnak.

VII. A balközép

ellenben nem ismer a két szövetséges politikai nemzet közt más kapcsolatot, mint az uralkodó ugyanazonosságát az az személyét, (lásd 3—6 és 36 pontját a különvéleménynek) s e szerint csak annak közvetítésével ismer közösügyeket. Azt véli, hogy midőn az uralkodó hatalmának nagy részét az osztrák népre ruházta, ebből a kölcsönös védelemre nézve semmi változás nem történt. (E kézzelfogható tévedés, mert mint említém, ha az osztrák reichsrath, nyert alkotmánya folytán a Magyarországot védeni akaró császárnak a pénzt és katonát megtagadja, a kölcsönös védelem füstbe megy.)

Ezen személyes kapocsnál fogva a kül és hadügyet a királyra, illetőleg az uralkodóház miniszterére és a főhadvezérre bizza; s azt véli, hogy ezen nemfelelős személyeket, az udvarnál lévő magyar miniszter ellenjegyzése az abszolút áramlatban akadályoztathatja. (Ezen miniszter intézkedését a magyar ellenjegyzés hiányából a külhatalmak nem fogják visszautasítani; más az ellenjegyzés hatása befelé; más kifelé.)

A balközép nézetéből szükségképp következik a közös miniszterium (a császárt a célszerűség kényszeríti külügyekben Ausztriát is azzal képviseltetni, ki őt Magyarországra nézve képviseli) de ezen közösminiszterium vagy annak egyes tagjai nem felelősek.

A balközép daczára a személyes kapcsolathozzi ragaszkodásának, saját magával ellenkezőleg még is érintkezésbe akar az osztrák néppel jönni, nemcsak a két fél miniszteriumának közvetítésével, hanem a két törvényhozás bizottságai által is, hogy a közösügyekben egyetértést eszközölni lehessen. De arról nem intézkedett, hogy mi történjék, ha az egyesség létre nem jönne, s e szerint e legveszélyesebb, leglényegesebb kérdést nyitva hagyta.

Melyik a kettő közül gyakorlati, következetes és célra vezető, befejezett munka; s melyik inpracticus, következetlen és befejezetlen? azt az olvasóra bízom.

Ezekből kitűnik, hogy a balközép különvéleménye nem önálló mű, hanem a deákpárt remek művének utánzása oly kétes toldalékokkal meg bővítve, melyek nemcsak a jól értelmezett alkot-

mányossággal s így a népek érdekével ellenkeznek, hanem — kétségkívül akaratlanul — az absolut hatalom felé is áramlanak. Bizonyosága ennek, hogy a balközép a külügyet s a külügyi pénztárt az uralkodóház nem felelős miniszterére, a hadügyet pedig a királyt helyettesítő nem felelős hadvezérre bizza.

Az osztrák nép irányában a közös érdekű ügyek létezését egyszer tagadja, és akkor az uralkodó személyéhez ragaszkodik, annak házi miniszterét fogadván el közvetítő közegnek, s feledé, hogy a közösséget ezáltal épen nem lehet mellőzni, míg az uralkodó és annak házi minisztere közös léend.

Máskor elismeri, hogy vannak fontos ügyek, melyek az austriai népet velünk közösen érdeklik, de azoknak elintézését csak külön-külön kívánja elhatároztatni, a mi végső szálaiban lehetetlen.

Az absolut hatalom az osztrák nép felett századokon át gyámságot gyakorolt, s a hol lehetett azt mi ránk is törekedett átszarmaztatni.

Őseink ennek elejét akarván venni, szükségesnek látták a gyámság alatt álló néptől elzárkozni, s csupán a kizáró hatalommal bíró fejedelemhez ragaszkodni; ennek akkor volt értelme és elégséges indoka épen a gyámságban.

De az absolut hatalom és a gyámság, mitől őseink féltek, már megszűnt lenni, az osztrák néptől, mely oly szabad és önálló mint mi, nem ragad többé ránk absolutizmus; mi szükség van tehát félig a mult század rémképei közt, félig pedig a már egészen megváltozott viszonyok közt ingadozni, s magát ezáltal a következetlenség örvényébe sodorni?

Vagy azt képzei a balközép, hogy a gyámnokság és absolut hatalomtól csak minap menekült osztrák nép minket foggyámnokság vagy absolutizmus alá leigázni, ha az uralkodó ház közvetítő oltalmát nélkülözve közvetlenül fogunk vele alkura lépni?

Ettől biztosabban megóv bennünket a paritás és saját gondoskodásunk mint azon középkorba illő kapcsolat, melyet a balközép csudálkozásra méltó előszeretettel szokott emlegetni.

A balközép különvéleményében önnálló, positiv s összefüggő javaslatot nem állított össze, s ez okból törekedésének határozottabb irányát csak az időszaki sajtóból lehet ismerni.

E szerint törekvéseinek főrészei abban pontosulnak össze, hogy egy részt külön magyar hadsereg létrehozását, más részt a közös ministerium és a delegatiók megszüntetését kívánja.

A magyar hadseregre nézve a balközép, a főparancsnokságot, vezényletet és belszervezetet a királyra vagy általa helyettesítendő főhadparancsnokra bízta. Minthogy Ő Felsége czélszerűség szempontjából a főhadparancsnokságot ugyanazon egyénre ruházza, ki egyszersmind az osztrák hadseregnek is főparancsnoka; a vezérletet, vezényletet és belszervezetet pedig mind a két hadseregben egyenlő módon kezelteti, ha különczködő szeszély kedvéért az erők összhangzását kockáztatni nem akarja: kétségtelen, hogy ezen határig a különvélemény 20-ik és 21-ik pontja szerint is közösség van és közösségnek lennie kell, hogy azon cél elérthessék, melyért Magyarország és Austria védelmi szövetségben áll.

Ellenben az ujczok megajánlási joga s feltételei, a szolgálati idő, elhelyezés és élelmezés, tökéletesen el van különítve, s ezekre nézve a közösségnek még árnyéka sem létezik.

Miután mindezekben a balközép a deákpárttal egy hajszálig megegyezik, azon kérdés támad, hogy mit ért a balközép a magyar hadsereg elkülönítése alatt?

A fennebbi határvonalon túl terjedő elkülönítés akkor állhat be, midőn Magyarország királya nem leend többé osztrák császár; s a magyar-osztrák szövetség végét fejezi ki. Mig ez eset be nem áll, addig az alsó rétegekben teljesen megállható elkülönítésnek főszálai, a magasabb körben szükségképen összefonódnak.

A mi a közös-ministerium megszüntetését illeti, ez a balközép különvéleménye szerint is lehetetlen, s csak akkor lenne lehetséges, ha a külügyekre nézve fennálló befolyásunkról le akar-nánk mondani.

A balközép Magyarországot az uralkodóház ministere által kívánja a külügyekre nézve képviseltetni. Ha ezt az osztrák császár és osztrák nép is elfogadja saját részéről képviselőnek, ak-

kor kész a közös ministerium. Azt feltenni, hogy a magyar király és az osztrák császár két külön külügyminister által képviseltesse magát a külhatalmaknál, nem lenne más mint képtelenség, mert így nem csak szerfelett nehézkessé válnék az ügykezelés, mely a külügyi sikamlós téren válságos is lehet, hanem előfordulhatna eset, melyben a magyar király az osztrák császárral összeütközésbe jönne. E szerint vagy közös ministerium, vagy zilált állapot, melyben a magyar befolyás sem lehetne tartós és üdvös.

A hadügyre nézve megengedi a balközép, hogy a király magát fővezér által helyettesítse.

De azt nem tilthatja meg, hogy az osztrák császár ugyanazon egyént helyettesítse az osztrák hadsereg élére, ki a magyar hadseregnek parancsnoka; s így meg van a közös hadügyvezér is, kit akár miniszternek, akár vezérnek nevezünk, a dolog lényegén mitsem változtat.

A külügyi pénztárt a balközép az uralkodóház miniszterére bizza, s így a fennebb mondottaknál fogva ismét közös-miniszterrel találkozunk.

A delegatiókat veszélyeseknek tartja a balközép azért, mert a közösköltségeket azok határozzák meg.

Lássuk, hogy alapos-e a balközép aggodalma.

A delegáció tagjai nincsenek holmi reactionarius egyénekből összeszedve, hanem oly férfiak, kik a népbizalma által váltak országgyűlési képviselőkké, s így a nép választottjai, de ezen kívül még egy más, tovább terjedő bizalom is összpontosul bennük, midőn az országgyűlés közbizalmával a végből ruháztatnak fel, hogy az országgyűlést, nem törvényhozás, hanem a közös viszonyok ügyében képviseljék. Ha nem veszélyes, hogy egyes választott férfi országgyűlési képviselő, s törvényhozó lehet, be nem látható, hogy mivel volna veszélyesebb azon egyén, kit nemcsak a választók bizalma, hanem az országgyűlés választása is némely nem törvényhozási teendőkkal egy évre felruházott.

Az, hogy két delegáció érintkezik egymással, veszélyes nem lehet; mert nem az van kérdésben, hogy mily arányban viseltes-

senek a terhek, hanem arról van szó, hogy több vagy kevesebb legyen-e a közös kiadás.

Mi sem bizonyosabb annál mint az, hogy mind két delegációnak érdeke összpontosul abban, hogy feleslegös költség ne engedményeztessék.

Ha valaki ily kétszeres bizalom után is képes a delegátusok jellemében, jóhiszeműségében és hazaszeretetében kételkedni, az bizonyosan az országgyűlés által sem fog kielégítettetni, mert az ily gyanakodót mi sem fogja megnyugtattani.

A mi a delegációk egyetlen közös működését, a közös szavazást illeti; lehetlen hogy alkotmányt kedvelő ember egy nem felelős személyiség békebirói közbenjárását többre becsülje, mint azok eljárását, kik kétszeres bizalom folytán hivatvák a békebirói tisztségre, s kik, midőn a közös kérdést eldöntik, nem idegen ügyét, hanem egyuttal saját maguk dolgát is intézik el.

Ugy vélem, hogy a balközép aggodalma itt is csak a tulbuzgóság ok nélküli kifolyása.

Az országgyűlés a baloldallal együtt kijelenté az aggódo fejedelemnek, hogy lehetlenséget nem kíván, s az osztrák néppel a méltányosság alapján egyezkedni kész. Jelenthet-e ez egyebet, minthogy túlságoktól következtelenségektől és álokoskodásoktól, vagy gáncoskodásoktól óvakodni fog?

A deákpárt ezen komoly ígélet alapján megszüntette az absolutismust; az alkotmányt visszaállította, a királyt letett esküje után megkoronáztatta, s a IV. fejezetben elősorolt diadalokat kivivta, nem karddal, ezt a tulzók eltörték, hanem a higgadt józan ész fegyverével.

A fennebbi ellenvélemények arról tanuskodnak, hogy az ellenzék megszegte szavát; midőn a béke szellemével ellenkező számtalan üres kifogásai s következtelenségei által lehetlenné kívánta tenni sőt gyanuval terhelte a deákpárt kiegyezkedési vívmányát. Kész lett volna a kiegyezkedést azon alaptalan kifogással koczkatatni, hogy a deákpárt két száztóli közös teherrel többet vállalt el, mint a multban volt; a mi a hivatalos adatok szerint valótlannak bizonyult be. A közösügyet a két külön működő országgyűlés és két

külön ministerium által kívánta kezeltetni a mi lehetetlenséget fejez ki; más szóval az uralkodóház ministerére és főhadvezér helyettesre bizza; s így saját maga oly ministereket javall, kik okvetlenül közösek, s mégis a deákpártnak bűnül rojja fel, hogy közös ministeriumot létesített. A delegatit, melynek tagjai az ország kétszeres bizalmával ruháztattak fel, daczára annak, hogy működésük csak egy évre terjed és törvényhozó hatalommal nem birnak, veszélyesbnek tartja, mint az országgyűlést, melynek tagjai csak egyszeres bizalom folytán három évi törvényhozási hatalommal ruháztattak fel.

Ítélje meg ezekből maga az elfogulatlan olvasó, hogy van-e ezekben ok arra, miszerint a nép egyetértése szétzuzassék, az elégtelenség, az egymás elleni gyűlölet, nemzetünk ősi átká a pártszakadás és viszálykodás az országban elszórássék?

Teljesítette-e az ellenzék azon szavát, melyre támaszkodva a király alkotmányunkat visszaállította, azon szavát t. i. melynélfogva ő is az egész országgal együtt ünnepélyesen megígérte, hogy lehetlenséget nem kíván?

Vajjon nem lehetlenség-e oly ministereket javallani, kik szükségképen közösek s a mellett azt kívánni, hogy a közös ministerium szüntessék meg?

Ítélje meg az olvasó, van-e abban őszinteség, midőn a balközép a deákpárt művét kárhoztatva, azt ellenvéleményében részint csak lemásolta, réezint pedig oly veszélyes ragasztékokkal toldotta meg, melyek páratlan következtelenségük mellett az absolutismus felé arámlanak; s mind ennek daczára az ilyenekben járatlan népnek saját tévedését oly színben hirdetteti, hogy csak azok fogják az országot a deákpárt által okozott veszélyből kimenteni?

A mi a vívmányokat illeti, melyeket a balközép fellépése tán akarattján túl is eredményezett, azok valóban elszomorítók.

A mult évben az ország az öröm, a boldogság és legjobb remény tárháza volt. Boldog-boldogtalan sietett örömét nyilvánítani az alkotmány és szabadság visszanyerése felett.

Nem szükség ezt bővebben ecsetelni, ott állanak a nyilvános lapok, szól a hivatalos „Közlöny“ szám nélküli lapja az elégtelenség teljes mértékéről a bizalmi szavazatok számtalan sorozatával.

És hogy állunk ma?

Ezt ismét nem kell festeni, mert naponkint szólnak az aggasztó és válságos tények.

Csak annyit kell lelkiismeretes meggyőződésennél fogva kijelentenem, hogy mindaz a mi a nép elégtelenséget, az egyenetlenséget és egymás iránti gyűlöletet előidézte, egyedül a bal-közép vívmányai közé tartozik, tartozik pedig azért, mert a bal-közép nagy tekintélye s befolyása nélkül a szélső baloldal s annak közlőnyei a „Magyar Ujság“ és „a Népzaszlója“ saját tehetetlenségük által multak volna ki.

Ha meggondoljuk mennyi oknélküli, csupán rajongó tulbuzgóságból eredő inségnek volt amugy is megfogyott nemzetünk kitéve; s a jelen politikai helyzetnél fogva is mily válságos örvény szélén áll: lehetlen a legsúlyosabb hazafiságtalanság bűnének nem tartani azon vétkes eljárást, mely képzelt, vagy koholt hibák hirdetésével a népet felingerli, az egyetértést, mely erőnk legbecsesebb része feldulja, a törvény és előljárók iránti tiszteletet megsemmisíti és a már is előkészített anarchiát nyakunkra hozza. Ez tul megy a tiszta, önzésnélküli ellenzés határán, melynek az igaz, való tényeket nem szabad elferdíteni, melynek működését nem szabad álokoskodásokra, vagy koholmányokra építeni.

Az igaz és tiszta hazafiság csak tisztán igaz és őszinte cselekvényekben nyilvánul, a ki ettől eltér, hirdetheti bár mily nagy szavakban honszeretetét, mégis nagyobb-kisebb mérvben csak színlelt álhazafi marad.

A tiszta hazafiság nem tűri meg a mellék-czélokat!

VIII.

Az ellenzék más részét a szélsőbaloldal képezi; ez összesen mintegy 16 egyénből állott a képviselő házban; egyik vezére Madarász József ur nevezetes a félegyházi Asztalos-féle demokratikus viselt dolgokról, tiszta telivér 48-as hazafi. Adót a népre nem akar vetni, hanem adósságok felvételéből akarja az államot fenntartani; 40 ezer honvéddel hiszi az európai nagyhatalmaságok hódító áramlatát meghökkenteni. 48-ban az első magyar felelős kormányról azt mondta: „hogy a mult (47/48) országgyűlés óta nagyrésztben ármány kezelte az országnak rábizott ügyét.“ Ezen pártvezérről tehát

elég ennyit mondani; ki ebből nem okul: azt a 40 ezer honvéd sem fogná más utra téríteni.

A másik vezére a pártnak a „Magyar Ujság“ vezetőinek valamelyike, hol egyik hol másik vezető veszi a vezérbotot kezébe, de láthatatlan feje Turinban székel! Ezen töredék tisztán 49-es, mindent annak előképére, mintájára szeretne önteni, s jó kedvében valamelyik tagja ezt még a képviselő házban is kimondja; egyébaránt rendesen csak a tiszta 48--at hirdeti de oly modorban, hogy szerinte a Deák-Széchenyi politika csak szemfényvesztés; törekvéseinek végcélja a törvények korlátai közt és a pragmatica sanctio tiszteletben tartása mellett békés uton Austriától elszakadni; mi célból Miletics, Maczellariu, Román uraknak testi-lelki szövetséges, Dobrzsanszki ur pedig a pártnak védpaizsa. Könnyen felfogható, hogy ezen pártnak nem kell közösügy, a közös ministerium árulás, a delegatio pedig jogfeladás; mert szerintük csak egy út visz Romába s ez a „Dunai confoederatio.“

Erről tehát többet mondani idővesztés volna. A szerécsent nem lehet fehérre mosni, s a ki szélsőbaloldali, azt szintén nem lehet a Deák Ferencz önzéstelen politikájára téríteni; böcsássá meg nekik a haza, a történelem kérlelhetlen ítélőszéke ugy is pálczáat fog felettük törni, ha a jelen nemzedék józan ítélete őket hamarább el nem ítélendi:

A „dunai confoederatio“-ról s más multakról nem szoltam volna, ha Kossuth úr a „Magyar-Ujságban“ ujévi felköszöntésül ismét azt nem mesélte volna vakbuzgó imádóinak, hogy a 67-iki törvények az ország függetlenségét feladták!

Ha K. urnak szabad ily valótlanságot a könnyen hívők elé terjeszteni, mi is feljogosítva érezzünk magunkat némely köztudomásu, való tényeket viszonzásul felemlíteni.

Magyarország függetlensége K. úr kormányzósága alatt veszett el, azon tulzások és rövidlátó gyalró politika által, melynek fanyar gyümölcsét Széchenyi már 47-ben elég érthetően megjövendölte.

Ezen vesztett jogokat s önálló függetlenséget a 67-ki törvények nemcsak visszaszereztek, hanem biztosabb, állandóbb alapra

fektették mint valaha volt. Ez őszinte embereknek nem jogfeladás, hanem jogszerzés; ellenkezője annak mi K. úr alatt történt.

A schweiczi szövetséggyűlés (Bundesversammlung) hatáskörét 18 pont képezi, mely 18 pont szerint közel 50 tárgy közös törvényhozás útján és közös kormány által intéztetik el.

Az észak-amerikai szabad államok legelső alkotmányánál fogva kereskedelem, pénz, bankjegy, adósság, vám, mérték, háború és béke, az egyes államok felfegyverzése, tengeri erő, katonai állítás, törvényszékek felállítása és a közös költségekre megkívántató adó, a közös congressus és közös végrehajtó hatalom köréhez tartozik. Itt tudják, hogy közösügyet csak egyetértőleg lehet elintézni. Ezt ajánlom az ellenzék becsés figyelmébe; K. úr ezeket nálam nélkül is tudja, de jónak tartja ignorálni.

Ha ez a szabad köztársaságok egyes államainak független önállóságát nem semmisíti meg: úgy Magyarország önálló függetlenségét sokkal kevésbé fenyegetik a delegatiók, melyek törvényhozó hatalommal nem ruháztattak fel, hanem csak a két különálló törvényhozás szövetségi intézkedéseinek végrehajtását ellenőrzik, s részben eszközlik. Ez ismét nem jogfeladás, hanem a kormány jogának átruházása az országgyűlést képviselő bizottnáyra.

Ellenben ha az ország nem okult volna K. úr fáradozásainak eredményein; ha a kereskedelmi és gyáralapító egyletek emléket és „Világost“ feledte volna; ha Széchényi látnoki figyelmeztetései előtt szemet hunyna: okulhat a „Dunai confoederatio“-légvárán.

Mert ha Magyarország elég ügyefogyótt lenne az osztrák szövetséget, a K. úr által tervezett Románia s a többi délkeleti népek szövetségével felcserélni: csak egy pár évtized kellene arra, hogy Magyarország okvetlenül Oroszország gyarmatává váljék, s a zsarnokság eszközévé, előharczosává kényszeritessék az európai civilizáció ellen.

A 30 millió emberből tervezett inkább légvárban mint szövetségben, a szövetség három negyedrésze oly emberekből fogna állani, kik ábrándos, sőt vallásos előítélettel imádják az orosz czárt, s ennél fogva a híres „D. confoederatio“ háromnegyed-része Oroszország kezében vak eszköz levén, bizonyára a negyedik részt is azzá fogná leszavaztatni.

Mi lenne ezek között Magyarországból? mennyi ideig lenne magyar? álmodhatna-e többé önállóságról, műveltségről, vagy szabadságról? hány évig állhatná ki türelemmel a leszavazást s a bizonyos erőszakot? s vajjon képes lenne-e valaha barátaitól, szövetségéből menekülni?

Nekünk kik vakbuzgóság helyett saját eszünkkel szoktunk gondolkozni, s másnak nagy és ékes szavait a cselekvények s eredmények szerint mérlegeljük s érvényesítjük: meg fog K. ur bocsátani, ha Ausztria szövetségét ennél előnyösebbnek tartjuk.

K. ur a dec. 24-én kelt levelében fenyegetődzik! Ezt akkor is értettük volna, ha sorokat kitöltő gondolkozó jelek által saját találgatásunkra nem bízta volna. Eddig a törvénytelen hatalom ellen irányozta haragját; de ma midőn az ország királyával kibékült, a koronázás által az országgal egyesült: K. ur ellenséges szándoka az országra hárul vissza.

K. urnak nem lévén annyi ereje, mennyi ilyszerű fenyegetőzés teljesítésére szükségeltetik, valószínű, hogy országunk valamelyik hatalmas ellenségére támaszkodik.

Ez ideig Perczel Mór ismert szavait fájaltuk; a „Mayer Conversations Lexikon“-ban K. ur nevéhez ragasztott dolgok közléseért boszankodtunk; Blind Károlynak „Kossuth és az orosz fondorlatok“ című mult évi röpiratában K. ur jelleme ellen felhordott vádait kárhoztattuk: de K. ur. fenyegetődzése jelen helyzetünk ellen, elkezdé oszlatni azon nimbuszt, mely előttünk ezideig K. urnak még tévedéseit is az erény palástjába burkolta.

Hinni akarjuk, hogy ezen sajnálkozásra méltó heveskedés csak a szenvedélynek kitörése; s K. ur nem lesz képes multját azzal homályosítani, hogy Magyarország ellenségeinek segédeszközéül szolgáljon.

IX.

Midőn a multakba visszapillantunk, lehetlen fel nem ismerünk a roppant különbséget, mely közte s a jelen közt van.

Ezelőtt három évvel idegen hatalom rendelkezett velünk önkénye szerint; ma mi intézzük sorsunkat.

S még is találkoznak tekintélyes magyar államférfiak, kik ezt

és ennek visszaszerző nagy embereit az ország előtt kisebbíteni, gyanusítani törekednek.

Az oly nemzet, mely nagy embereinek érdemét halátlansággal jutalmazza, halálos vonaglásban sinlődik; s azt bizonyára sofistikus különvélemények nem mentik meg.

A közeledő képviselő választások megmutatják, hogy ép, egészséges-e a nemzet vagy nem.

A király bölcse belátása, s a deákpárt páratlan fáradozása által leigázott ember-seregből önálló, szabad független nemzet lettünk.

Az ellenzék ezt, mely nélkül ma is leigázott tömeg volnánk — „közösügyi politika“ gunytárgyává teszi.

Azon bonyodalom szerencsés megoldását, mely ziláltsággal a 49-ik évi csapást ránk hozta hazafiságtalansággal gyanusítja.

Azon közösüges politikát, mely belügyi független önállóságunkat és szabadságunkat helyreállította, s egyszersmind a külügyekbeni befolyásunkat negyedfélszázados szüneteléséből érvényre hozta, jogfeladásnak nevezi.

S hogy ezen nyílt valótlanságoknak ürügyet szerezhessen, koholt vádait azzal tetőzi, hogy a közösügyi politika a népre, s az országra terheket rakott!!

Gunyos, egymásra halmozott valótlanság!

A terhek megvoltak azt mindnyájan tudjuk; részben még a század elején dühöngő francia hódító háborúból eredtek, a 48/9-iki balesemények folytán óriási mérvben növekedtek, s az éretlen fondorkodások által, melyek a kiegyezkedést lehetlenné tenni törekedtek, csak szaporodtak volna. A múlt és jelen idő izmosodott terheit nem a közösüges politika, nem a deákpárt hozta a nemzetre, hanem Európának hatalmi állása erőszkolta, s erőszkolja a nemzetekre, s azzal együtt mi ránk is. Ki merészli azt mondani, hogy 1865. előtt kevesebb volt terhünk?

A közösüges politika kivéven az országgyűlés és felelős kormányból származott csekély költségnövekedést, semmi új terhet nem vállalt, sőt inkább a tetteleg létezett elviselhetlen óriási terhek növekedésének gátot vetett, szabályozta, hogy határtalansága által az országot össze ne rokaszhassa.

S ha tekintjük, hogy kik azok, kik elég szerénytelenséggel bírnak ily világos tényeket meghazudtolni, ha kutatjuk kik azok, kik a népet azon konoksággal izgatják, hogy adót, nagy adót a deákpárt végett kell fizetni, rá jövünk, hogy ezek oly hazafiak, kiknek becsületérzésükkel hazafiságukkal összefér, hogy szövetkezzenek azokkal, kik hazánkat a nyelvkülönbség szerint feldarabolni, s a fantasticus Dacoromániát előkészítíteni szeretnék.

Nevezni nem szükség senkit; majd megnevezi magát az, kit a lelkiismeret sujt; s akkor tudni fogja minden elfogulatlan hazafi, hogy ki az, ki hazafiság álcája alatt az erényt bűnnek káromolja, az ország szabadságának s jogainak visszaállítását jogfeladásnak gyanúsítja, a terhek szaporodásának megakadályozását teher-vállalásnak hamisítja, az ország egyetértését minden ok és lelkiismeret nélkül háborgatja.

A mi az adót illeti; ezt a polgárosodott állapot követeli. Ez azon ügy, melynek bonyodalmait a világ bölcsei eddig tisztára hozni nem tudták. Ezt, ennél fogva népizgatásra felhasználni oly veszedelmes, mint lelkiismeretlen dolog. Hol e felett országgyűlés határoz, melynek tagjai magok is adófizetők, s alkalmuk is van az államügyek szálait ismerni: ott az adóügynek félremagyarázásával a népet tévutra vezetni s kedélyét izgatni, valóságos lázítást jelent.

Hogy mit tett a deákpárt, arra a tények azt felelik: egy leigázott néptömegből, saját rendelkezésétől függő, alkotmányos önálló nemzetet teremtett, s királyával, és Austria népével őszintén kibékítette.

A kérdésre, mit létesített az ellenzék, a tények azt felelik: hogy a nemzetbe indokolatlan szakadást, egymás ellen szított gyűlöletet, szenvedélyes izgatásaival erkölcsi súlyedtséget teremtett, de egyetlen üdvös vívmányt sem képes tiszta lelkiismerettel magáénak nevezni.

Hiszem, hogy a magyar nép a nyert jótéteményeket az ország alkotmányának visszaállítását, a szemfényvesztő ráfogásoktól, hamis vádaktól, s ellenzéki handabandáktól még tudja különböztetni.

Reményilem, hogy tudni fogja, mikép az ellenzésnek csak ott van helye, hol bűn, árulás, vagy tévedés lappang; tudni fogja, mi-

szerint az oly párt, mely az erényt bűnnek kereszteli, hogy azt megtámadhassa: nem ellenzéki hanem cselszövő.

Bizom a magyar nemzet józanságában, hogy a jövő választásoknál, melyektől élete, megszilárdulása, vagy romlása függ: megfogja az igaz önzéstelen hazafiakat a szájhősöktől különböztetni, s a felmútatható vívmányok folytán magát arra határozni, hogy a jövőbe nyugodtan nézhessünk s ez okból elmondhassuk:

Éljen a haza! az egyetértés! s győzzön a deákpárt, mely szabadságunkat s alkotmányunkat visszaszerezte.

